



MIKKELIN KAUPUNKI

ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA

1.8.2011



Sisällysluettelo

Esipuhe.....	3
1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	4
1.1 Tehtävä.....	4
1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet.....	5
2 Esiopetuksen toteuttaminen.....	6
2.1 Esiopetuksen järjestäminen.....	6
2.2 Oppimiskäsitys.....	6
2.3 Oppimisympäristö.....	7
2.4 Työtavat.....	7
3 Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt.....	7
3.1 Eheyttäminen.....	7
3.2 Keskeiset sisältöalueet.....	8
3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus.....	8
3.2.2 Matematiikka.....	9
3.2.3 Etiikka ja katsomus.....	9
3.2.4 Ympäristö ja luonnontieto.....	11
3.2.5 Terveys.....	11
3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys.....	12
3.2.7 Taide ja kulttuuri.....	12
4 Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa.....	14
4.1 Esiopetuksen yleinen tuki.....	15
4.2 Esiopetuksen tehostettu tuki.....	16
4.3 Esiopetuksen erityinen tuki.....	19
4.4 Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa opetussuunnitelmassa.....	20
4.5 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa.....	21
4.5.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma.....	21
4.5.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.....	23
5 Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa.....	25
5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki.....	25
5.1.1 Erityisopetus.....	25
5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus.....	26
5.2 Esiopetuksen muu tuki.....	28
5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa.....	28
5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen.....	30
5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen.....	31
5.3.1 Oppilashuolto.....	31
5.3.2 Turvallisuuden edistäminen.....	33
5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen.....	34
5.3.4 Oppilashuollon ja turvallisuuden edistäminen paikallisessa opetussuunnitelmassa.....	35

6 Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityisen koulutustehtävän mukainen esiopetus, vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylpy	41
6.1 Saamenkieliset	41
6.2 Romanikieliset.....	41
6.3 Viittomakieliset.....	41
6.4 Maahanmuuttajat	42
6.5 Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus	43
7 Arviointi	45
8 Esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen.....	46
8.1 Opetussuunnitelman laatimisen järjestelyt.....	46
8.2 Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat	46

Liitteet

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja täyttöohje

Kirjaaminen oppilashuolenpidossa

Pedagoginen selvitys

Esitys erityisen tuen päätöstä varten

Esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma ja päiväkodin työn arviointi esiopetuksessa

Esipuhe

Mikkelin kaupungin esiopetussuunnitelma perustuu opetushallituksen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin 2010, määräys 51/011/2010, annettu 2.12.2010. Uusi määräys sisältää useita muutoksia nykyisiin perusteisiin, minkä vuoksi perusteet on uudistettu kokonaisuudessaan.

Opetushallituksen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sekä Mikkelin kaupungin esiopetussuunnitelma ovat normeja. Ne toimivat kehyksinä yksikkökohtaisten opetussuunnitelmien laadinnassa.

Vastuu esiopetuksesta, sen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista kuuluu kelpoisuusvaatimukset täyttävälle ryhmän esiopettajalle. Kelpoisuudesta säädetään opetustoimen kelpoisuudesta annetussa asetuksessa 14.12.1998/986.

Mikkelin päiväkodeissa annettava esiopetus tapahtuu sosiaali- ja terveystoimen alaisuudessa, kouluilla annettava esiopetus on sivistystoimen alaista toimintaa. Esiopetuksessa noudatetaan Mikkelin koulujen vuosittaisia työ- ja loma-aikoja. Esiopetus on kestoltaan vähintään 700 tuntia vuodessa eli keskimäärin noin 4 tuntia päivässä.

Esiopetus on suunnitelmallista ja pitkäjänteistä opetusta ja kasvatusta. Sen tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen sekä oppimaan oppimisen taitojen tukeminen ennen kouluikää.

Mikkelin kaupungin esiopetukseen haetaan keväisin lasten huoltajille lähetettävällä hakemuslomakkeella.

Mikkelin kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu noudattaen seuraavaa esitystapaa: opetussuunnitelman perusteet näkyvät tekstissä *kursivoituna* ja Mikkelin täydennysosat ovat merkitty kaupungin logolla sekä teksti maalattu.

Mikkelin kaupungin Esiopetussuunnitelmatyöryhmä:

Honkanen Eija, päiväkodin johtaja, pj
Heikkinen Marja, kiertävä erityislastentarhanopettaja,
Laakso Iris, esiluokanopettaja
Liukkonen Tiina, lastentarhanopettaja
Märkälä Maarit, lastentarhanopettaja
Palmroos Elisa, kiertävä erityislastentarhanopettaja
Taskinen Outi, lastentarhanopettaja
Valtokari Tiina-Liisa, koordinoiva erityisopettaja

Maahanmuuttaja - ja romanilasten osuudessa ovat olleet mukana

Piret Selonen, suomi toisena kielenä - opettaja

Riitta Kaikosuo, kiertävä erityislastentarhanopettaja

1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

1.1 Tehtävä

Esiopetus rakentuu yhteiskunnan perusarvojen pohjalle. Nämä ilmenevät kansallisesta lainsäädännöstä ja kansainvälisistä julistuksista, suosituksista tai sopimuksista, joilla ihmisoikeuksia ja maapallon elinkelpoisuutta pyritään vaalimaan. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella¹. Suomi on myös sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin, ohjelmiin ja julistuksiin jotka edellyttävät yhteisen opetuksen järjestämistä siten, että kaikkien lasten kasvu ja oppiminen voidaan turvata mahdollisimman hyvin². Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvu ihmisyhteisen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esiopetuksen järjestämisessä tulee siten ottaa huomioon toisaalta muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt. Riippumatta siitä, toteutuuko esiopetus erillisryhmässä tai yhdistettynä muiden ikäryhmien kanssa, sen tavoitteet ja omaleimaisuus on kuitenkin aina otettava huomioon.

Jotta asetettuihin tavoitteisiin päästäisiin, on tärkeää, että opettaja ja huoltajat sekä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuva henkilöstö kantavat yhdessä vastuun lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

¹ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

² YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, Salamancan julistus (Salamanca Statement) 1994,

Luxemburgin peruskirja (The Charter of Luxemburg) 1996 ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva sopimus 2006



Yhteiset arvot rakentuvat kodin, päivähoiton ja koulun avoimelle yhteistyölle. Esiopetus tukee kotien kasvatustyötä sekä kunnioittaa lasta ja perhettä. Esiopetuksen henkilöstö keskustelee perheiden kanssa yhteisistä arvoista ja tavoitteista sekä rakentaa yhteistä näkemystä niistä.

Kasvaakseen tasapainoisesti ja kehittyäkseen ikätasoisesti lapsi tarvitsee monia valmiuksia ja turvallisen, johdonmukaisen ympäristön.

Esiopetuksen kasvatuksellinen ja pedagoginen tehtävä:

Esiopetuksella tarkoitetaan hoidon, kasvatuksen ja opetuksen suunniteltua ja tavoitteellista kokonaisuutta, joka edistää lapsen suotuisia ja yksilöllisiä kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä ennaltaehkäisee kehityksessä mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia.

Esiopetuksen perusta on toiminnan leikinomaisuus, eheytetty opetus sekä vertaisryhmän ja vanhempien tuki riippumatta siitä, missä esiopetusta toteutetaan. Lapsi siirtyy esiopetuksesta perusopetukseen pääsääntöisesti hänen lähikouluunsa.

Kuusivuotias oppijana

- on itsenäistymisvaiheessa
- on aktiivinen ja utelias tutkija ja leikkijä
- on kiinnostunut uuden oppimisesta

- on tunne-elämältään ailahtelevainen
- liikkuu, pelaa, leikkii ja peuhaa mielellään
- haluaa voittaa ja olla paras
- ilmaisee itseään mielellään
- harjoittelee yhteistyötaitoja ja ryhmässä toimimista
- opettelee sietämään pettymystä
- empatiakyky kehittyy
- käsitys sääntöjen yleistettävyydestä kehittyy
- vertaisryhmä on tärkeä

Jokaisen lapsen kehittyminen on ainutlaatuista ja yksilöllistä. Kasvaminen, kehittyminen ja oppiminen on koko eliniän kestävä prosessi. Lapsen oppiminen on sidoksissa siihen kulttuuriin ja sosiaaliseen ympäristöön, jossa hän elää. Oppiminen on lapselle mielekästä silloin, kun se liittyy kiinteästi arkielämän tilanteisiin ja on kokonaisvaltaista.

1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin lapsen yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista. Esiopetuksen tavoitteena on:

Lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu ja hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät. Hän omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Leikin kautta oppiminen on keskeistä. Hän oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa. Hän säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskalltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet.

Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä. Hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää. Hän oppii paremmin hallitsemaan itseään ja opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa. Hän oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden. Hän oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään.

Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä hänen kykynsä ilmaista itseään monipuolisesti vahvistuvat ja kehittyvät. Hän tutustuu eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuurireihin. Lapsi kiinnostuu luonnosta ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä. Hän oppii havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään monipuolisesti, nauttimaan ympäristön monimuotoisuudesta ja kauneudesta sekä tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta.



Esiopetuksen tavoitteena on

- tukea lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä
- kehittää lapsen oppimaan oppimisen taitoja
- tarjota lapselle mahdollisuus leikkiin. Leikki on lapselle kokonaisvaltainen tapahtuma; se tuo iloa ja innostusta, tukee oppimista ja luovuutta
- tarjota perustietoja ja taitoja lapsen edellytysten mukaisesti
- tukea lasta selviytymään arjen ongelmanratkaisutilanteissa
- kehittää lapsen vuorovaikutustaitoja
- ohjata lasta vastuuntuntoisuuteen, tasavertaisuuteen ja erilaisuuden hyväksymiseen
- vahvistaa lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettiä
- herättää lapsessa kiinnostus luontoa ja rakennettua ympäristöä kohtaan, ohjata lasta nauttimaan luonnon monimuotoisuudesta ja suojelemaan luontoa
- käyttää luovia, innostavia ja rohkeita opetusmenetelmiä sekä leikin kautta oppimista

2 Esiopetuksen toteuttaminen

2.1 Esiopetuksen järjestäminen

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.³ Esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita riippumatta, siitä, missä esiopetus toteutetaan⁴. Lapsella on myös esiopetuksessa lain mukaan oikeus työpäivinä saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsella on myös oikeus saada esiopetuksessa maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut.⁵ Esiopetusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää päivähoitopalveluja ja vastaavasti päivähoitoa järjestettäessä, että päivähoitossa olevilla lapsilla on mahdollisuus osallistua esiopetukseen⁶. Esiopetuksen, ohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on huolenpito hyvästä ja turvallisesta päivästä. Esiopetus järjestetään siten, että lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle on mahdollisimman suotuisat edellytykset. Esiopetusyhteisön tulee olla turvallinen, ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen. Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti. Lapsen esiopetuksen päivän tulee rakenteellaan, sisällöillään ja toimintatavoillaan luoda mahdollisuudet rauhalliseen työskentelyyn, leikkiin ja muuhun toimintaan, yhdessä tekemiseen ja oppimiseen, omaan rauhaan sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin. Jos esiopetukseen osallistuva lapsi käyttää lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, lapsen päivä tulee rakentaa kokonaisuudeksi ottaen huomioon esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen tavoitteet.

Esiopetus edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön. Osallisuuden kautta tuetaan lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista. Lasta tukeva, yhteisöllinen esiopetus arvostaa niin lasten, opettajien kuin muiden yhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, erityisesti alkuopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden lasten kasvua ja kehitystä tukevien toimijoiden kanssa.

³ Perusopetuslaki (628/1998) 3 § 2 mom. (477/2003/), 3 § 3 mom. ja 29 § 1 mom.

⁴ Perusopetuslaki 3 § 1 mom.

⁵ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010), 31 § 1 mom. ja 31 a § 1 mom. (477/2003)

⁶ Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Laki lasten päivähoitosta 11 b § (1290/1999)



Mikkeli on n. 50 000 asukkaan kaupunki Saimaan rannalla. Kaupungin ydinkeskus on tiivis, torin ympärille rakentunut palvelukokonaisuus. Suurin osa asutuksesta on luonnonläheisissä taajamissa. Vuosittain esiopetuksen piirissä on n. 450- 500 lasta. Kunnassamme esiopetusta järjestetään kunnallisten ja yksityisten päiväkotien koko- ja osapäiväryhmissä. Kouluissa esiopetusta järjestetään erillisissä esiopetusryhmissä sekä alkuopetuksen yhdysluokissa.

2.2 Oppimiskäsitys

Esiopetuksessa oppiminen on aktiivinen, aikaisempiin tietorakenteisiin pohjautuva päämääräsuuntautunut prosessi, joka usein sisältää ongelmanratkaisua. Näin tietoa ei voida suoraan opettamalla siirtää lapselle, vaan lapsi itse rakentaa aikaisemmin omaksumiensa käsitysten ja uuden tiedon pohjalta uudet käsityksensä. Oppiminen perustuu aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. Oppimista tapahtuu opittavan aineksen, aikaisemmin muodostuneiden tietorakenteiden sekä ajattelun vuorovaikutuksessa. Vertaisryhmän vuorovaikutustilanteissa lapset oppivat yhdessä toisten kanssa ja toisiltaan antamalla virikkeitä toistensa ajattelun ja mielikuvituksen kehittymiseen.



Koko henkilöstö on tietoinen oppimiskäsityksestä ja on sitoutunut toimimaan sen mukaisesti. Lapsi tarvitsee johdonmukaiset ja yhtenäiset kasvatus- ja oppimiskäytänteet, joista on sovittu yhdessä huoltajien kanssa. Lisäksi lapsi tarvitsee paljon kasvun ja leikin rauhaa.

2.3 Oppimisympäristö

Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä, jossa toiminta toteutuu. Oppimisympäristössä on keskeistä opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Esiopetuksessa lapsikeskeisyys edellyttää ohjaavaa kasvatus- ta, jossa aikuinen asettaa lapselle rajoja ja lapseen kohdistetaan odotuksia ja vaatimuksia.

Hyvä oppimisympäristö ohjaa lapsen uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimismotivaatiota sekä tukee hänen aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan. Se tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista sekä oman toiminnan arviointia. Se tarjoaa lapselle tilaisuuksia leikkiin, muuhun toimintaan ja omaan rauhaan. Se on myös kieliympäristönä virikkeinen ja siinä pysytään järjestämään lapsen kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa. Oppimisympäristössä tulee vallita iloinen, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Työvälineiden ja materiaalien tulee olla lasten ulottuvilla. Oppimisympäristön varustus tukee myös lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. Hyvä oppimisympäristö on terveellinen ja tukee monipuolisesti lapsen turvallisuutta. Oppimisympäristön tulee olla myös esteettisesti miellyttävä. Yhteistyössä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa opettaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa, joka johtaa lapsen tunteiden, taitojen ja tietojen kehittymiseen sekä laajentaa lapsen ja samalla koko ryhmän kiinnostuksen kohteita.



Oppimisympäristöllä on tärkeä merkitys lapsen oppimisessa.

Hyvä, myönteinen ja tarvittaessa muuntuva oppimisympäristö ottaa huomioon lapsen kehityksellisen tason ja antaa haasteita kehityksen eteenpäin viemiseksi.

2.4 Työtavat

Opettajan tulee tukea oppimista sekä ohjata lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että tämä voi itse vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa. Opettaja ohjaa oppimista, konkreettista kokeilemista, tutkimista, aktiivista osallistumista sekä muuta tiedon hankintaa ja ongelmien ratkaisemista vuorovaikutuksessa aikuisten ja vertaisryhmän kanssa. Lapsen omien tutkimusten lähtökohtana ovat lapsen elinympäristöön läheisesti liittyvät ilmiöt ja tapahtumat sekä niistä saadut kokemukset. Lapsi harjoittelee pohtimaan syyseuraussuhteita ja tekemään johtopäätöksiä. Lapsen näkökulmasta toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja haasteellista.

Esiopetuksen työskentely perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta. Draamallisessa työtavassa yhdistyvät eri taideaineet, lasten kokemukset ja tietoaines, joita työstedetään yhdessä ajankohtaisen aiheen, sadun tai tarinan pohjalta.



Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainitut työtavat ovat luovasti käytössä yksilö-, pienryhmä - ja koko yksikön yhteisessä työskentelyssä. Ryhmäkohtaisesti ja vuosisuunnitelma - perusteisesti työtavat kuitenkin painottuvat eri vuosina eri tavoin. Työtavoissa huomioidaan

ikäkaudelle ominainen tapa oppia sekä lasten yksilölliset oppimistyyli.

Leikki on keskeinen oppimisen muoto esiopetusiässä. Leikillä on tärkeä merkitys lasten keskinäisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä. Leikki tukee lapsen sosiaalista kehitystä hänen toimiessaan vertaisryhmässä. Esiopetuksessa leikki mahdollistaa lapsen osallistumisen ja osallisuuden. Leikissä lapsi on aktiivinen toimija. Esiopetuksessa lapselle tarjotaan päivittäin mahdollisuus monipuoliseen leikkiin.

3 Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt

3.1 Eheyttäminen

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämäntilanteeseen ja toisaalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältöihin. Eheyttelyn opetuksen tavoitteista neuvotellaan yhdessä ja ne tiedostetaan siinä yhteisössä, jossa lapsi elää. Eheyttämisen monimuotoisuuden tulee ilmetä siten, että eri tiedonalat otetaan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon ja niitä tarkastellaan osana

kulloinkin valittua kokonaisuutta. Teemakokonaisuuksien valinnassa pyritään löytämään lapsille merkitykselliset asiat ottamalla heidät mukaan teemojen suunnitteluun.

Ehdyttyä kokonaisuudet ja oppimisprosessi ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt. Kokemusten ja tietojen käsittely vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa monin eri tavoin on oppimisen keskeinen osa. Työtavoja määrittävät opetuksen tavoitteet ja tarkoituksenmukaisuus. Monipuolisella työtavojen käytöllä pyritään saamaan erilaisia kokemuksia ja taitoja eri tiedonaloista. Esiopetuksessa tiedonalojen sisältöjen avulla lapsi laajentaa maailmankuvaansa ja oppii itsensä oppijana. Esiopetuksen sisältöaluejako on tarkoitettu ohjaamaan opettajan työtä.



Esiopetuksessa oppimisprosessit ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt. Opettaja on tietoinen keskeisistä sisällöistä ja tavoitteista, jotka ohjaavat hänen työtään.

3.2 Keskeiset sisältöalueet

3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus

Kieli on ajattelun ja ilmaisun väline. Oppimiansa käsitteiden avulla lapsi jäsentää ympäristöään ja rakentaa maailmankuvansa. Esiopetuksessa tulee tukea lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppimisprosessia erityisesti kielen avulla. Näin lapsen tunne-elämä, luovuus ja itsetunto vahvistuvat. Lasta rohkaistaan ja ohjataan niin, että hänestä vähitellen kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa, niin arkisissa viestintätilanteissa kuin oppimistilanteissakin. Lapsi totuttuu kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan suullisesti havaintojaan ja päätelmiään. Lapsi harjaantuu kuunteluun ja kerrontaan. Ryhmän jäsenenä hän totuttuu kuuntelemaan sekä lasten että aikuisten puhetta, osallistumaan keskusteluun ja odottamaan tarvittaessa omaa vuoroaan.

Lapselle luetaan ja kerrotaan satuja, kertomuksia, kertovia tietotekstejä, runoja, loruja ym. niin, että hän saa tilaisuuden nauttia kuulemastaan. Lapsi eläytyy kuulemaansa, hän saa aineksia ajatteluunsa ja hänen kykynsä ymmärtää omaa ja toisten elämää vahvistuu. Hän alkaa ymmärtää lukemisen merkitystä. Hän kiinnostuu kysymään ja tekemään päätelmiä sekä arvioimaan kuulemaansa.

Esiopetuksessa luodaan pohjaa luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle. Alkavan luku- ja kirjoitustaidon perustana on, että lapsi on kuullut ja kuunnellut, hän on itse tullut kuulluksi, hän on puhunut ja hänelle on puhuttu, hänen kanssaan on keskusteltu, hän on kysellyt ja hänelle on vastattu. Lapsi kehittää tällaisessa ympäristössä ikään kuin huomaamattaan sanavarastoaan sekä luku- ja kirjoitustaitoaan. Lapsen aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat pohjana esiopetuksen lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen prosessissa. Nämä erilaiset tiedot ja taidot, myös mahdollisesti jo ennen esiopetusta opittu luku- ja kirjoitustaito, otetaan huomioon järjestämällä avoin oppimisympäristö, jossa kukin lapsi voi tarttua kirjoitettuun kieleen omien edellytystensä mukaisesti. Materiaalina tulee olla monipuolisia tekstejä, jotka tarjoavat tilaisuuksia lukea yksin, toisten lasten tai aikuisen seurassa.

Tavoitteena on herättää ja lisätä lapsen mielenkiintoa suullisen ja kirjoitetun kielen havainnointiin ja tutkimiseen. Tutkimisen kohteina voivat olla erilaiset tekstit, ilmaisut, yksittäiset sanat, kirjaimet ja äänteet lapselle mielekkäässä yhteydessä. Kielellisen tietoisuuden kehittymistä tuetaan kielellä leikkien, lorujen ja riimitellen sekä tutustuen monipuolisesti kirjoitettuun kielimuotoon. Lapsi saa kokemuksia siitä, että puhuttu kieli voidaan muuttaa kirjoitetuksi ja kirjoitettu kieli puheeksi sekä aikuisten antaman mallin että omien kirjoittamis- ja lukemisyhteyksien avulla.



Tavoitteena on

- lapsesta kasvaa aktiivinen kommunikoija
- hän hallitsee vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja
- lapsen sanavarasto sekä luku- ja kirjoitustaito kehittyvät yksilöllisten edellytysten mukaisesti
- lapsen kuuntelutaidot kehittyvät

Sisältöjä ovat mm.

- kuuntelun ja keskittymisen harjoittelu
- kuulomuistin harjoittaminen
- kommunikointitaitojen harjoittelu

- sana- ja käsitevaraston laajentaminen
- ilmaisu- ja viestintätaitojen kehittäminen
- monipuoliseen kirjallisuuteen tutustuminen
- riimittely, loruilu, rytmittäminen
- sana- ja lukuleikit, saduttaminen
- kielen rakenteeseen, muotoon ja merkitykseen tutustuminen
- luku- ja kirjoitussuunta
- kirjaimiin tutustuminen huomioiden oikeat kirjainmallit ja oikea tekniikka

3.2.2 Matematiikka

Esiopetuksessa luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle. Lasta ohjataan kiinnittämään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin. Oppimistilanteissa lapsella on aktiivinen rooli. Pääosin leikkien, tarinoiden, laulujen, liikunnan, pienten työtehtävien, keskusteluhetkien ja pelien avulla johdattelu sekä runsas havainnollisuus ovat luonnollisia tapoja avartaa lapsen käsitystä matematiikasta. Lapsen myönteistä suhtautumista matematiikkaa kohtaan tulee tukea. Hänen tulisi kokea matematiikan oppiminen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi toiminnaksi, joka on merkityksellistä ja mielekästä. Matematiikan oppiminen edellyttää käsitteiden ymmärtämistä. Lapsen tulee saada monipuolisia kokemuksia käsitteen eri ilmenemismuodoista. Tarkoin harkitut ja johdonmukaiset opetusmenetelmät, välineet ja kieli ovat keskeisiä käsitteiden muodostusprosessissa. Luokittelun, vertailun ja järjestämisen avulla lapsi tutkii ja jäsentää ympäristönsä esineitä, eliöitä, kappaleita, kuvia, aineita ja ilmiöitä muotojen ja määrien sekä muiden ominaisuuksien perusteella.

Esiopetuksessa on tärkeää kehittää lapsen keskittymistä, kuuntelemista, kommunikointia ja ajattelun taitoja. Matemaattisen ajattelun kehittämisessä on tärkeää, että lapsi oppii tarkkailemaan myös omaa ajattelemistaan. Lasta on kannustettava kertomaan, mitä hän ajattelee tai miten hän ajatteli. Aikuisen tehtävänä on rakentaa oppimisympäristö, joka tukee ja edistää jokaisen lapsen yksilöllistä matemaattisen ajattelun kehittymistä.



Tavoitteena on

- lapsen matemaattinen ja johdonmukainen ajattelu kehittyy
- lapsi saa kokemuksia matematiikasta hauskana, mielenkiintoisena ja haastavana asiana
- lapsi oppii matemaattisia käsitteitä
- lapsi oppii havainnoimaan ja kiinnittämään huomiota matemaattisiin ilmiöihin arkipäivän tilanteissa

Sisältöjä ovat mm.

- luokittelu, vertailu, järjestäminen eri ominaisuuksien mukaan
- avaruudellinen hahmottaminen, suunta – ja tilakäsitteet
- geometriset perusmuodot
- mittaaminen,
- arvioiminen,
- havainnointi
- lukukäsite; lukumäärä, numero-määrä-vastaavuus, oikeat numeromallit ja oikea tekniikka
- aikaan liittyvät käsitteet
- ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen

3.2.3 Etiikka ja katsomus

Uskonnon ja omantunnon vapaus on perustuslain 11 §:n turvaama oikeus, jota esiopetusikäisten kohdalla käyttää huoltaja. Esiopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta ja kulttuurista katsomuskasvatusta. Perustuslain 6 §:n säännösten puitteissa esiopetukseen sisältyy myös uskontokasvatusta ja sille vaihtoehtoista elämänkatsomustietokasvatusta. Huoltajan

valinnan mukaan lapsi osallistuu tällöin joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämäkatsomustietokasvatukseen tai muuhun opetukseen.

Tiettyyn uskontokuntaan kuuluvien tai uskontokuntiin kuulumattomien lasten vähäisestä määrästä tai muusta erityisestä opetuksen järjestämiseen liittyvästä hyväksyttävästä syystä, esiopetuksen järjestäjä voi päättää, ettei kyseisen uskontokunnan tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta tai elämäkatsomustietokasvatusta järjestetä.

Esiopetuksen eettinen kasvatusta sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatusta lähtee itsetunnon kehittämisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön. Eettinen kasvatusta liitetään esiopetuksen eri tilanteisiin, ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen tai roolileikkejä käyttäen ja näin kehitetään lasten eettistä ajattelua. Kulttuurista katsomuskasvatusta opetetaan kaikille lapsille yhteisenä. Kulttuurisen katsomuskasvatuksen tavoitteena on katsomuksellisen ajattelun kehittyminen. Tähän liittyy lapsen kuulluksi tuleminen katsomuksellisissa elämäkysymyksissä, mahdollisuus kartuttaa katsomuksellista yleissivistystä tutustumalla oman katsomuksen ja muiden lapsiryhmässä edustettuina olevien uskontojen ja vakaumusten tapoihin sekä mahdollisuus oppia tuntemaan ja arvostamaan oman kotiseudun kulttuuri- ja luontoperintöä.

Uskontokasvatuksen tavoitteena puolestaan on mahdollisuus kohdata uskuntoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin sekä siihen, miten ja miksi niitä vietetään. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin. Elämäkatsomustietokasvatuksen tavoitteena on kehittää valmiuksia kohdata vakaumuksellisia kysymyksiä, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, kulttuuri-identiteettiin, ihmisen ja luonnon suhteeseen ja yhteisöön. Opetuksessa käsitellään suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluuutta, rohkeutta ja omaa identiteettiä sekä hyväntahtoisuutta ja huolenpitoa.



Sisältöalue jakaantuu eettisen kasvatuksen, kulttuurisen katsomuskasvatuksen ja uskontokasvatuksen kokonaisuuksiin.

Esiopetuksen eettinen kasvatusta sisältyy kaikkeen toimintaan ja on kaikille yhteistä.

Tavoitteena on

- lapsen itsetunto kehittyy
- lapsi oppii ymmärtämään oman toimintansa merkitystä muille ihmisille ja ympäristölle
- lapsi oppii ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan
- lapsi oppii toimimaan yleisesti hyväksytyjen sääntöjen mukaan sekä arvostamaan ja suvaitsemaan toisia ihmisiä

Kulttuurinen katsomuskasvatusta on kaikille yhteistä ja tavoitteena on

- lapsi oppii tuntemaan ja arvostamaan Mikkelin kulttuuri- ja luontoperintöä
- lapsi oppii hyväksymään erilaisia vakaumuksia ja suhtautumaan niihin kunnioittavasti ja tasavertaisesti

Uskontokasvatuksen lähtökohtana on kotien uskonnollisen vakaumuksen kunnioittaminen ja osallistumisen vapaaehtoisuus. Asiasta sovitaan yhdessä vanhempien kanssa.

Uskontokasvatuksen tavoitteena on

- lapsella on mahdollisuus kohdata uskuntoon liittyviä asioita
- lapsi tutustuu uskonnollisiin juhliin ja oman uskonnon keskeisiin sisältöihin
- lapsi tutustuu kotiseurakuntaansa, kotikirkkoon sekä kirkkovuoden juhlapyyhiin ja niiden perinteeseen

Toiminnan sisältöjä ovat mm.

- toisen ilahduttaminen ja auttaminen
- ristiriitojen selvittäminen, anteeksi pyytäminen ja antaminen,
- rehellisyys, yhteiset sopimukset, hyvät tavat
- käsitteet oikein- väärin, hyvä -paha
- elämänmyönteisyys
- kirkkovierailut
- yhteistyö seurakunnan kanssa
- juhlapyhien valmistelu ja vietto

3.2.4 Ympäristö ja luonnontieto

Ympäristö- ja luonnontieto auttaa lasta ymmärtämään ympäristöään, tukee ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä sekä vahvistaa elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. Oppimisen lähtökohtana on lapsen monimuotoinen elinympäristö, jonka tunteminen luo pohjaa laajemmalle ymmärrykselle ympäröivästä maailmasta. Esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on, että lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutuksen lähiympäristöönsä. Lapsi oppii ottamaan omassa toiminnassaan huomioon luonnon monimuotoisuuden, ympäristön viihtyisyyden ja kauneuden sekä toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja sitä hoitaen. Myönteisen ympäristösuhteen kehittymisen yhtenä edellytyksenä on, että lapsi kokee elinympäristönsä myös turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimus- ja leikkipaikaksi.

Lapsen ympäristöopiskelu tukeutuu ongelmakeskeiseen tutkivaan lähestymistapaan, jossa lähtökohtana ovat ympäristöön liittyvät asiat, ilmiöt ja tapahtumat. Vaikka opiskelu tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, tiedonhankinnassa jokainen lapsi on aktiivinen toimija, joka rakentaa omaa ymmärrystä monin erilaisin keinoin. Lasta rohkaistaan muotoilemaan kysymyksiä ja etsimään niihin selityksiä. Havaintojen avulla, kaikkia aisteja käyttäen, hän saa tietoa ympäröivästä maailmasta, ja siksi häntä myös ohjataan havaintojen teossa erilaisin apukeinoin, kuten mittauksin. Lapsi oppii kuvailemaan, vertailemaan, luokittelemaan ja järjestämään havaintojen ja mittausten avulla saatuja tietoja ja tuloksia sekä esittämään näille toimille perusteluja. Samoin hän oppii niiden pohjalta muodostamaan käsitteitä, tekemään päätelmiä ja löytämään syy-seurausselityksiä. Havaintoja ja tutkimusten tuloksia harjoitellaan merkitsemään muistiin ja esittämään niitä esimerkiksi piirtämällä, kertomalla tai näyttelemällä. Kokeellisesti saatuun, kuultuun tai nähtyyn tietoon opetellaan suhtautumaan kriittisesti.

Sisällöt valitaan esimerkiksi seuraavilta luonnontieteellisiltä aihealueilta: ihminen ja hänen suhteensa ympäristöön, eliöt ja niiden elinympäristö, maa ja avaruus, ympäristön aineet ja materiaalit sekä energiaan liittyvät asiat. Luonnontieteellisiä käsitteitä hyödyntäen voidaan opetus suunnitella integroiduiksi teemoiksi, jotka liittyvät lapsen elämänpäiriin. Teemat suunnitellaan kuitenkin siten, että ne tarjoavat lapselle mahdollisuuden rakentaa maailmankuvaa sekä hankkia arkielämän ymmärtämistä edistäviä tietoja, taitoja ja valmiuksia.



Tavoitteena on

- lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä
- lapsi kokee luonnon tärkeäksi ja havaitsee omalla toiminnallaan olevan merkitystä ympäristölle
- lapsi oppii tutkimaan ja havainnoimaan ympäröivää maailmaa
- lapsi oppii ymmärtämään kestävä kehityksen periaatteita
- lapsi oppii liikkumaan turvallisesti sekä luonnonvaraisessa että rakennetussa ympäristössä

Sisältöjä ovat mm.

- ihminen
- luonnon suojelu
- vuodenajat
- lähiympäristö, Mikkeli kotikaupunkina; retket lähimetsiin, vesistöjen rannoille, Urpolan luontokeskukseen, erilaisiin rakennuksiin ym. antavat tietoa lähiympäristöstä
- maa ja avaruus
- eliöt ja niiden elinympäristö
- kestävä kehitys jokapäiväisessä elämässä

3.2.5 Terveys

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä kasvua ja kehitystä. Lasta autetaan tiedostamaan itsensä suhteessa muihin ja ympäristöön antamalla myönteisiä kokemuksia ja osallistumisen mahdollisuuksia. Luonnollisissa arkipäivän tilanteissa edistetään lapsen valmiuksia ymmärtää ja ottaa vastuuta omasta terveydestään

ja turvallisuudestaan. Lasta ohjataan liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä. Lasta ohjataan huolehtimaan terveydestään ja päivittäisestä henkilökohtaisesta hygieniastaan. Lapsen terveellisiä ruokatottumuksia tuetaan ja lasta ohjataan hyviin ruokailutapoihin. Toiminnalla ja tapakasvatuksella lasta ohjataan myönteisiin ihmissuhteisiin ja tunne-elämän terveyteen sekä välttämään väkivaltaa. Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan huolehtimalla työn, levon ja virkistyksen välisestä tasapainosta.



Lapsella on oikeus yksilöllisyyteen, terveeseen itsetuntoon ja myönteisen minäkuvan kehittymiseen sekä fyysiseen ja psyykkiseen loukkaamattomuuteen.

Tavoitteena on

- esiopetus osaltaan takaa lapsen kokonaisvaltaisen kehittymisen
- lapsi oppii huolehtimaan mahdollisimman omatoimisesti omasta terveydestään ja turvallisuudestaan

Sisältöjä ovat mm.

- terveelliset ruokailutottumukset, hyvät ruokailutavat
- asianmukainen ja omatoiminen pukeutuminen
- uni, lepo, rentoutuminen
- hygienia
- ulkoilu ja liikunta
- ystävyys-suhteet ja hyvät vuorovaikutustaidot

3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys

Päivittäinen monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvuille, kehitykselle ja terveydelle. Liikkumisen ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsen hienomotoriikka, kädentaidot sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle annetaan mahdollisuuksia omaehtoiseen liikunnalliseen toimintaan ja leikkiin. Lasta tuetaan toimimaan omatoimisesti, aloitteellisesti ja yhteistoiminnallisesti ryhmässä sekä rohkeasti kaikissa liikuntatilanteissa. Lasta ohjataan ymmärtämään liikunnan merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle.



Liikunta vaikuttaa lapsen motoristen taitojen lisäksi kognitiiviseen, sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle tarjotaan mahdollisuus omaehtoiseen liikuntaan ja leikkiin.

Tavoitteena on

- lapsi saa riittävästi liikuntaa päivittäin ja kokee liikunnan riemua
- fyysinen kunto paranee ja motoriikka harjaantuu
- liikunnalliset perustaidot kehittyvät
- oman kehon tuntemus, kehonhallinta ja koordinaatiokyky kehittyvät
- lapsen minäkuva ja sosiaaliset taidot kehittyvät
- lapsi oppii tiedostamaan kykynsä ja taitonsa ja oppii kehittämään niitä

Sisältöjä ovat perusliikuntamuodot, pelit, liikuntaleikit, teline- ja välineliikunta, mielikuva- ja satuliikunta, retkeily ja seikkailu.

Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään Mikkelin tarjoamia monipuolisia liikuntamahdollisuuksia ja tehdään yhteistyötä liikunta- ja urheiluseurojen kanssa.

3.2.7 Taide ja kulttuuri

Esiopetuksessa musiikki- ja muut taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Kuvia tekemällä, valmistamalla esineitä käsin, musisoimalla, draamaharjoituksilla, tanssimalla ja liikkumalla lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisuus harjaantuvat. Lapselle järjestetään mahdollisuuksia taidekokemuksiin ja -

nautintoihin ja niistä keskustelemiseen. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn ja arvostamaan omaa ja muiden työtä. Lapsen aistiherkkyyden, havaintokyvyn ja avaruudellisen hahmottamiskyvyn kehittymistä tuetaan. Näin lapsen oppimisprosessit syventyvät ja hän oppii elämäntaitoja sekä ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja. Lapselle tarjotaan tilaisuus tutustua viestintävälineisiin ja harjoitella niiden käyttöä. Lapsen kanssa tarkastellaan kuvia ja keskustellaan niiden merkityssisällöistä ja kuvailmaisusta. Lasta ohjataan tutkimaan äänimaailmaa ja musiikin vaikutusta viestinnässä. Lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan sanoin sekä draaman keinoin, äänenpainoin ja -sävyin, ilmein, elein ja liikkein. Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistumista ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta tuetaan. Lasta ohjataan arvostamaan ja vaalimaan luonnon ja rakennetun ympäristön sekä esineympäristön esteettisiä ja kulttuurisia arvoja. Lasta rohkaistaan monipuoliseen ilmaisuun erilaisten teemakokonaisuuksien yhteydessä.



Taide- ja kulttuurikasvatus perustuu lapsen omiin kokemuksiin ja erilaisten taidemuotojen kokeilemiseen. Keskeistä on tekeminen, elämyksellisyys ja leikinomaisuus. Omakohtaisen työskentelyn lisäksi lapselle tarjotaan mahdollisuuksia nauttia taiteesta muiden esittämänä.

Tavoitteena on

- lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisus kehittyvät
- lapsi oppii pitkäjänteiseen työskentelyyn
- silmän ja käden yhteistyö kehittyy
- erilaiset työtavat ja -välineet tulevat lapselle tutuiksi
- lapsi oppii tutkimaan ja havainnoimaan ympäristöään kaikilla aisteillaan

Keskeisimpiä sisältöjä ovat mm.

- kuvailmaisuus (piirtäminen, maalaaminen, rakentaminen, muotoilu, valokuvaaminen.)
- musiikki (kuunteleminen, laulaminen, soittaminen, liike, rytmi, musiikilliset peruskäsitteet)
- ilmaisukasvatus (draama, teatteri, ilmaisuharjoitukset)
- luonnon ja kulttuuriperinteen estetiikka
- viestintävälineiden käyttöä
- kädentaidot (puu- ja tekstiilityö)

Mediakasvatus

Mediakasvatuksen päämääränä on kehittää ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja, edistää median aseman ja merkityksen ymmärtämistä sekä kehittää median käyttötaitoja. Mediataitoja tulee harjoitella sekä viestien vastaanottajana että tuottajana.

Tavoitteena on

- lapsen havainto-, kuvittelu- ja ajattelutaidot kehittyvät
- lapsi oppii ilmaisemaan itseään monipuolisesti sekä tulkitsemaan muiden viestintää ja käyttämään viestintävälineitä
- lapsi oppii tulkitsemaan kuvaa, ääntä ja puhetta
- lapsi oppii suhtautumaan kriittisesti median välittämiin sisältöihin; mikä on totta – mikä tarua
- lapsi saa kokemuksia tieto ja viestintä-välineiden tarkoituksenmukaisesta käytöstä

Sisältöjä ovat mm. :

- valokuvaus, videointi
- erilaisten kuvien tulkinta: taidekuvat, tiedottavat kuvat, mainoskuvat, sarjakuvat
- oma lehti, tarinat, esitykset
- opetusohjelmat

4 Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa

Tässä luvussa kuvataan kasvun ja oppimisen tuen keskeiset tavoitteet ja järjestäminen sekä tuen rakenne. Kasvun ja oppimisen tuen tasot, yleinen, tehostettu ja erityinen tuki kuvataan luvuissa 4.1, 4.2 ja 4.3. Luvussa 5 esitetään tarkemmin eri tukimuodot ja niiden käyttö tuen eri tasoilla. Lukujen 4 ja 5 ja niiden alalukujen muodostama kokonaisuus on perustana paikallisen opetussuunnitelman laadinnalle sekä kasvun ja oppimisen tuen käytännön toteuttamiselle.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Työskentelyn ja tuen perustana esiopetuksessa ovat yhdessä kodin kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät tavoitteet, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Ensisijaisesti tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä. Työskentelyn tulee olla leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtevää toiminnallista ryhmä- ja yksilöohjausta. Se edistää lapsen kognitiivista, erityisesti kielellistä, sekä sosioemotionaalista kehitystä, valmiuksia uusien asioiden oppimiseen ja ehkäisee ennalta oppimisvaikeuksia.

Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä esiopetusryhmän että kunkin lapsen vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä lapsien yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Esiopetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin saada tukea kasvuun ja oppimiselleen sekä kehittää oppimisvalmiuksiaan. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä lasten kulttuuritausta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää tuen tarpeen arviointiin lapsella, jonka perusopetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuotta myöhäisemmäksi. Lapsia kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita ja annetaan kehittymistä edistävää ohjausta ja tukea. Lapsen tervettä itsetuntoa vahvistetaan myönteisten oppimiskokemusten ja kannustavan palautteen avulla sekä tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. On tarpeen havaita sekä lapseen että esiopetuksen toteuttamiseen ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁷. Esiopetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että lapsen oikeus tukeen voi toteutua käytännössä, mm. määrittelemällä tuen tarpeen toteuttamiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi lasten kasvua ja oppimista tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista.

Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia⁸. Mikäli lapsi esiopetuksen lisäksi käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja, yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken on tärkeää lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havaitsemiseksi ja tuen toteuttamiseksi. Tuen tulee muodostaa suunnitelmallinen jatkumo. Esiopetusyksikön johdolla on vastuu tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuista. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan lapselle omassa esiopetusryhmässä, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen esiopetusryhmään tai muuhun soveltuvaan esiopetuksen järjestämispaikkaan. Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen oppimisympäristö ja tarvittavat tukipalvelut tulee järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua esiopetusryhmän toimintaan. Tuki annetaan erilaisin joustavin järjestelyin, kuten samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelyinä. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Tuki erityisissä tilanteissa

Lapsi saattaa tarvita tukea erityisissä tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle esiopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuh-

teet huomioon ottaen on mahdollista⁹. Esiopetuksen järjestämisestä kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille vastaa lapsen asuinkunta¹⁰.

7 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

8 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (Neuvolatoimintaa, koulu - ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus) (380/2009) 9 §

9 Perusopetuslaki 4 § 3 mom.

10 Perusopetuslaki 4 § 1 mom. (1288/1999)

4.1 Esiopetuksen yleinen tuki

Laadukas esiopetus sekä mahdollisuus saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen kaikkina esiopetuksen työpäivinä on jokaisen lapsen oikeus. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon kaikkien lasten edellytykset ja tarpeet. Työyhteisön toimintatapoja ja -kulttuuria kehitetään niin, että yhteistyötä ja yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja lasten erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri esiopetusyhteisössä edistävät lapsen kasvua ja oppimista.

Opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävänä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää kasvua ja oppimista. Opettaja auttaa lapsia tunnistamaan omat vahvuutensa ja voimavaransa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen oppimisen valmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen kaikissa työskentelytilanteissa.

Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa. Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Esiopetuksen aloitusvaiheessa opettaja voi laatia myös yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman, jonka avulla lapselle pyritään turvaamaan parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Esiopetuksessa voidaan käyttää myös erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan sekä avustajan työpanosta keinoina vastata esiopetusryhmän tai yksittäisten lasten tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä.



Yhteistyö kotien kanssa

Esiopetuksen toteuttaminen perustuu kotien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Yhteistyö huoltajien kanssa on säännöllistä. Huoltajilla on mahdollisuus tutustua ja vaikuttaa esiopetuksen toteuttamiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja vanhempainiltojen kautta. Opettaja laatii syksyllä yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa tavoitteet esiopetusvuodelle kunkin lapsen yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Päiväkodin esiopetuksen piirissä oleville lapsille tavoitteet kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan yhteistyössä opettajan ja lapsen huoltajan kanssa. Koulun esiopetuksessa oleville lapsille oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää oppimistavoitteiden kirjaamiseen.

Yhteistyö esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa

Nivelvaihe on siirtymävaihe, missä lapsen kehitystä ja oppimista arvioidaan siten, että opetus muodostaa turvallisen, eheän ja yhtenäisen jatkumon. Lapsen koulupolun jatkumon varmistamiseksi esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä perusopetuksen henkilöstön kanssa. Syksyisin alueen esiopettajat ja alkuopettajat kokoontuvat suunnittelemaan toimintakauden yhteistyötä ja sopivat esiopetuksen ja alkuopetuksen nivelvaiheen yhteistyökäytänteistä.

Tietojen siirtäminen esiopetusryhmän ja yksittäisen lapsen asioissa on tärkeää. Keväällä tietojen siirtämisestä tulevaan kouluun vastaa esiopettaja. Esiopettaja täyttää yhteistyössä huoltajien kanssa tiedonsiirtolomakkeen, jossa kuvataan lapsen kasvua ja oppimista esiopetusvuoden aikana. Lomake lähetetään tai tieto

siirretään muutoin yhteisesti sovitulla tavalla lapsen tulevalle opettajalle. Jos tuleva opettaja ei ole tiedossa, tieto siirtyy erityisopettajalle tai rehtorille.

Tarvittaessa järjestetään henkilökohtainen tiedonsiirtopalaveri, jossa ovat mukana lapsen huoltajat, esiopettaja, tuleva luokanopettaja sekä tarvittaessa erityislastentarhanopettaja ja koulun erityisopettaja.

Koulu järjestää tuleville oppilaille tutustumispäivän toukokuussa.

Yleinen tuki käytännössä

Syksyllä lapselle laaditut esiopetuksen tavoitteet ohjaavat lapsen esiopetusta. Tavoitteet laaditaan lasta havainnoimalla ja keräämällä tietoa lapsen valmiuksista. Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan säännöllisesti. Huolen aiheet ja niihin kohdistetut toimenpiteet on hyvä kirjata mahdollista pedagogista arviota varten.

Työskentelyn lähtökohtana on lapsi aktiivisena toimijana. Toiminnassa huomioidaan lasten erilaiset tavat oppia sekä leikin merkitys. Toimintaa eriytetään muokkaamalla sisältöjä, opetusmenetelmiä, oppimismateriaalia ja aikaa. Tiloja ja henkilöstöä käytetään tarkoituksenmukaisesti. Opetusryhmiä muunnellaan joustavasti lasten ja lapsiryhmän tarpeiden mukaan. Opettajat ja muu henkilöstö tekevät tiivistä yhteistyötä.

4.2. Esiopetuksen tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti¹¹. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta, joka kuvataan luvussa 5.1.1. Tehostetun tuen aikana korostuu erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antaman tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmittelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Myös oppilashuollon osuutta lapsen hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan. Tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. On tärkeää huolehtia lapsen mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä sekä tukea lapsen myönteistä käsitystä itsestään.

Lapsen kasvua ja oppimista tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan lapsen tuen tarvetta.

Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea

Lapsen esiopetuksen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltotyössä siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelyä säädetään¹². Tämän käsittelyn jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma käsitellään tarkemmin luvussa 4.5.1.



Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirryttäessä

Jos lapselle on varhaiskasvatuksessa laadittu toiminta- ja kuntoutussuunnitelma, lapsen lastentarhanopettaja vastaa pedagogisen arvion laatimisesta esiopetusta edeltävänä keväänä. Jos lapsi siirtyy esiopetukseen ryhmäperhepäiväkodista tai perhepäivähoidosta, pedagogisen arvion laatimisesta vastaa lapsen omahoitaja yhteistyössä päivähoidon ohjaajan kanssa.

Pedagogisen arvion laatimisen jälkeen järjestetään yhteisneuvottelu, johon osallistuvat varhaiskasvatuksen lastentarhanopettaja/omahoitaja, lapsen huoltajat, tuleva esiopettaja, erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja ja mahdolliset muut lapsen asioissa työskentelevät asiantuntijat (esim. puheterapeutti, neuvolan terveydenhoitaja jne.) Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää lisäksi lapselle tehtyjen terveystarkastusten, tutkimusten ja muiden arvioiden tuloksia.

Moniammatillisessa yhteisneuvottelussa päätetään tehostetun tuen tarpeesta. Jos lapsi siirtyy tehostettuun tukeen, päätös asiasta kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan, jolloin tehostettu tuki aloitetaan esiopetuksen alkaessa elokuussa. Kevään neuvottelussa käsitellään tehostetun tuen järjestämisen käytäntöjä. Syksyllä esiopetuksen alkaessa suunnitelmaa täydennetään.

Tehostettuun tukeen siirtyminen esiopetuksen aikana

Opettaja seuraa lapsen kasvua ja oppimista esiopetusvuoden aikana sekä keskustelee mahdollisesta huolestuksesta lapsen huoltajien kanssa. Opettaja ja erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja keskustelevat lapsen kokonaistilanteesta ja suunnittelevat tukitoimia yhdessä.

Mikäli tukitoimista huolimatta näyttää siltä, että lapsi ei saavuta esiopetuksen tavoitteita lapselle laaditaan pedagoginen arvio. Pedagogisen arvion laatimisesta vastaa opettaja. Opettaja voi koota siihen tietoa myös muilta lapsen kanssa toimijoilta.

Päivähoidon esiopetuksessa pedagoginen arvio käsitellään moniammatillisessa yhteisneuvottelussa, koulun esiopetuksessa pedagoginen arvio käsitellään koulun oppilashuoltoryhmässä. Yhteisneuvotteluun osallistuvat lapsen huoltajat, opettaja, erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja sekä muut lapsen kanssa toimivat asiantuntijat. Yhteisneuvottelussa käydään läpi opettajan laatima pedagoginen arvio ja päätetään lapsen siirtymisestä tehostettuun tukeen. Päätös asiasta kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan, jolloin tehostettu tuki aloitetaan välittömästi. Neuvottelussa sovitaan ja kirjataan, miten tehostettua tukea lapselle käytännössä toteutetaan ja miten sitä arvioidaan. Päätöksen tehostetun tuen tarpeesta tulee perustua moniammatilliseen näkemykseen lapsen kokonaistilanteesta. Koulun esiopetuksessa päätös viedään tiedoksi koulun oppilashuoltoryhmälle. Päiväkodin johtaja/rehtori vahvistaa allekirjoituksella oppimissuunnitelman.

Tehostettu tuki käytännössä

Lapselle laadittavaan tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen oppimiselle asetetut keskeiset tavoitteet ja käytännön toteutus. Tehostettu tuki määräytyy lapsen kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaan. Se on luonteeltaan säännöllisempää, vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsen yksilöllinen ohjaus korostuu. Kasvua, kehitystä ja oppimista seurataan ja arvioidaan vahvemmin. Yhteistyö huoltajien kanssa sekä moniammatillinen yhteistyö tiivistyy. Erityislastentarhanopettajan/erityisopettajan rooli

vahvistuu lapsen ja lapsiryhmän ohjauksessa ja henkilöstön konsultaatiossa. Lapsi voi tarvittaessa saada myös avustajan tukea.

Tehostetun tuen riittävyyden seuranta

Esiopetuksessa tehostetun tuen riittävyyttä arvioidaan koko esiopetuksen ajan. Jos tarve tehostetulle tuelle poistuu, lapsi siirtyy takaisin yleisen tuen piiriin. Opettaja laatii uuden pedagogisen arvion, joka käydään läpi moniammatillisessa yhteisneuvottelussa huoltajan, opettajan, erityislastentarhanopettajan/ erityisopettajan ja muiden lapsen asioissa toimivien asiantuntijoiden kanssa. Päätös lapsen siirtymisestä yleiseen tukeen kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Koulun esiopetuksessa päätös viedään tiedoksi koulun oppilashuoltoryhmälle.

Tehostetun tuen piirissä olevan lapsen siirtyminen alkuopetukseen

On tärkeää, että lapsen tehostettu tuki jatkuu keskeytyksettä myös koulun alkaessa, jos lapsella on siihen tarvetta.

Lapsen siirtyessä kouluun tehostetun tuen mahdollista jatkotarvetta alkuopetuksessa arvioidaan esiopetusvuoden keväällä. Asian tiimoilta järjestetään yhteisneuvottelu. Opettaja vastaa yhteisneuvottelun koolle kutsumisesta. Neuvotteluun osallistuvat huoltajien, erityislastentarhanopettajan /erityisopettajan ja lapsen asioissa mukana olevien asiantuntijoiden lisäksi tulevan koulun opettaja ja tarvittaessa koordinoiva erityisopettaja.

Yhteisneuvottelussa käydään läpi lapsen sen hetkinen kasvun, kehityksen ja oppimisen tilanne, oppimistavoitteiden toteutuminen ja esiopetusvuoden aikana saatu tehostettu tuki käytännössä. Lisäksi arvioidaan tehostetun tuen tarvetta jatkossa.

Jos lapselle koulussa riittää tehostettu tuki, hän aloittaa koulunkäynnin yleensä lähikoulussa, ja saa siellä tarvitsemansa tehostetun tuen. Tehostetun tuen tarvetta arvioidaan koulussa syyslukukauden aikana.

Jos yhteistyössä huoltajan, opettajan, erityislastentarhanopettajan/erityisopettajan ja lapsen asioissa mukana olevien asiantuntijoiden kanssa arvioidaan, että lapsi hyötyisi pienluokkapaikasta, järjestetään yhteisneuvottelu. Yhteisneuvotteluun kutsutaan lisäksi pienluokkia koordinoiva erityisopettaja, tarvittaessa myös lähikoulun erityisopettaja.

Tarvittaessa yhteistyöneuvotteluun voivat osallistua myös:

- lapsen mahdollinen avustaja
- päiväkodin johtaja/rehtori,
- oppilashuoltotyötä tekevät tahot(terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä, kuraattori jne.)
- lasta kuntouttavan – ja/tai tutkivan tahon edustaja

Koulun aloittamiseen pienluokassa tarvitaan erityisen tuen päätös ja sitä edeltävä pedagoginen selvitys. Kiertävä erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja vastaa pedagogisen selvityksen laatimisesta. Selvityksen pohjalta järjestetään moniammatillinen yhteisneuvottelu, jossa keskustellaan lapsen tarvitsemasta pedagogisesta tuesta sekä oppilashuolenpidosta.

Erityisen tuen päätöstä varten tarvitaan pedagoginen selvitys ja asiantuntijalausunnat. Ennen esityksen tekemistä päivähoiton esiopetuksessa kiertävä erityislastentarhanopettaja vastaa huoltajien kuulemisesta kirjallisesti ja toimii päätöksen valmistelijana. Päätöksen erityisen tuen antamisesta ja sen järjestämisestä tekee koulutusjohtaja.

Koulun esiopetuksessa pedagogisen selvityksen laatimisesta vastaa erityisopettaja yhteistyössä esiopettajan kanssa. Pedagogisen selvityksen tueksi erityisen tuen päätöstä varten liitetään mahdolliset asiantuntijalausunnat. Pedagogisen selvityksen pohjalta oppilashuoltoryhmässä keskustellaan lapsen tarvitsemasta pe-

dagogisesta ja oppilashuolenpidosta sekä tehdään esitys mahdollisesta erityisen tuen aloittamisesta. Huoltajia kuullaan aina kirjallisesti ennen päätöksen tekemistä. Päätöksen valmistelija huolehtii huoltajien kuulemisesta. Päätöksen erityisen tuen antamisesta ja sen järjestämisestä tekee koulutusjohtaja.

4.3 Esiopetuksen erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon esiopetuksen opetushenkilöstön, oppilashuollon palveluista vastaavien sekä huoltajan näkemys lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä.

Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista esiopetuksen tukimuodoista¹³. Käytettävissä ovat esiopetuksen kaikki tukimuodot.

Erityisen tuen tehtävänä esiopetuksessa on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea ja edistää hänen oppimisedellytyksiään. Lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota vahvistetaan.

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä¹⁴. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti¹⁵. Lapsen oikeusturvan ja esiopetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustaja-palvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen¹⁶.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten¹⁷. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys¹⁸. Pedagogisen selvityksen laatimista varten esiopetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta.

Selvitysten perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.¹⁹

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lo-

pettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

13 Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

14 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

15 Hallintolaki (434/2003)

16 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

17 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

18 Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010) ja Hallintolaki 34, 35 ja 36 §

19 Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)



Erityisen tuen päätös ennen esiopetusta tai esiopetuksen aikana

Psykologisen ja lääketieteellisen arvon perusteella tehdään esitys erityisen tuen tarpeesta.

Päätöksen valmistelusta vastaa kiertävä erityislastentarhanopettaja, joka huolehtii huoltajien kuulemisesta kirjallisesti sekä tarvittaessa pedagogisen selvityksen laatimisesta. Psykologiset ja lääketieteelliset lausunnot liitetään erityisen tuen esitykseen. Päätöksen erityisestä tuesta tekee koulutusjohtaja.

Yhteistyöneuvotteluun osallistuvat lapsen huoltajat, varhaiskasvatuksen lastentarhanopettaja, tuleva esiopettaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja sekä koulun edustus (erityisopettaja). Neuvottelussa voidaan hyödyntää lapselle mahdollisesti aikaisemmin tehtyä kuntoutus- ja toimintasuunnitelmaa. Yhteistyöneuvottelussa suunnitellaan esiopetusvuoden järjestelyjen lisäksi alustavasti myös tulevaa koulupaikkaa ja rakennetaan jatkumoa esiopetuksesta kouluun.

4.4 Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa opetussuunnitelmassa

Tässä luvussa määritellään, miten kasvun ja oppimisen tuki kuvataan kokonaisuutena paikallisessa opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelman laadintaa koskevat tarkemmat määräykset sisältyvät luvun 4.5. yksilöllisiä suunnitelmia sekä luvun 5 eri tukimuotoja käsitteleviin alalukuihin. Esiopetuksen opetussuunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Esiopetuksen opetussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa²⁰.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan kasvun ja oppimisen tuki, tuen rakenne ja järjestäminen, yleiset tavoitteet sekä eri tukimuotojen käytännön toteutus. Opetussuunnitelmassa selvitetään, miten tuen järjestämiseen liittyvä yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa toteutetaan. Opetussuunnitelmassa kuvataan henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa ja järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa.

Opetussuunnitelmassa määritellään yleisen tuen tavoitteet, järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö eri toimijoiden kesken sekä huoltajan ja lapsen kanssa. Opetussuunnitelmassa määritellään tehostetun tuen tavoitteet, tuen aloittaminen ja siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin. Opetussuunnitelmassa määritellään myös tehostetun tuen järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken sekä yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa. Opetussuunnitelmassa määritellään erityisen tuen tavoitteet, erityisen tuen päätöksen tekeminen, tuen aloittaminen ja siirtyminen takaisin tehostetun tuen piiriin. Opetussuunnitelmassa määritellään myös erityisen tuen järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken, yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa sekä huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely. Opetussuunnitelmassa kuvataan, miten yhteistyö ja tietojen luovuttaminen eri hallintokuntien välillä toteutetaan. Lapsen tukeen liittyvien hallintopäätösten tekijät määritellään opetuksen järjestäjän johtosäännössä²¹.

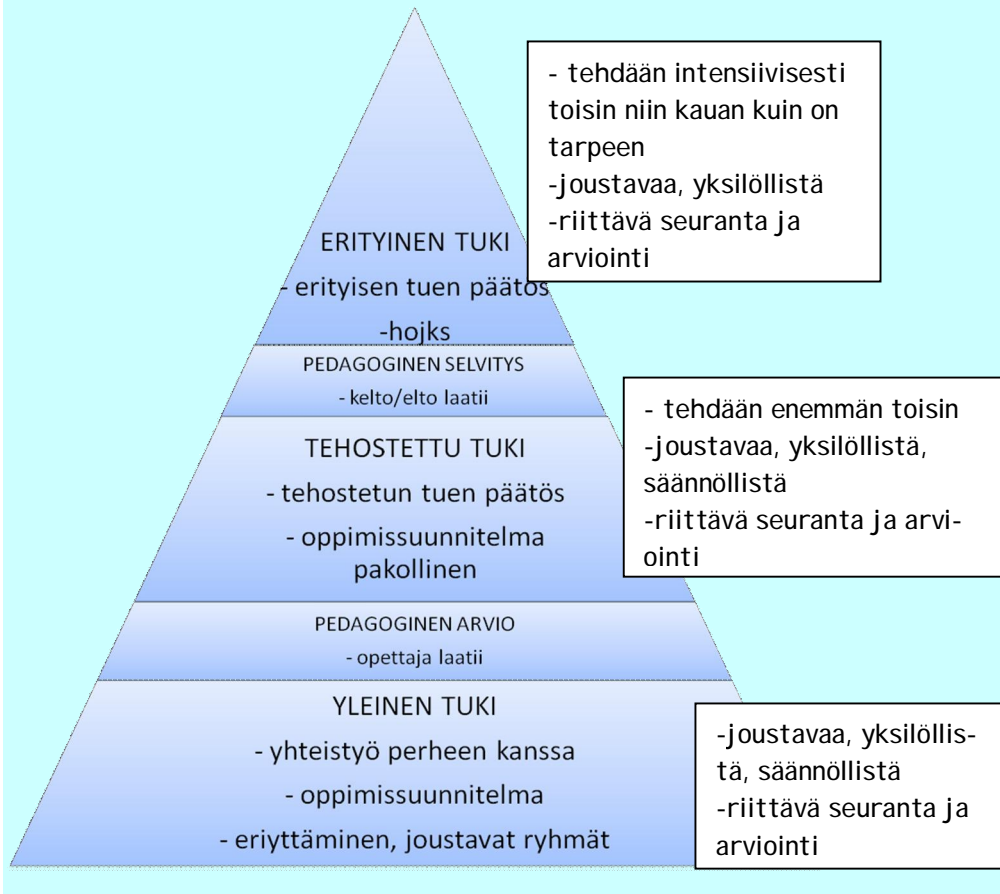
20 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

21 Kuntalaki (365/1995) 14 §



TUEN KOLMIPORTAISUUDEN MALLI MIKKELISSÄ

Tuen kolmiportaisuus rakentuu yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan yhteistyössä huoltajien ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Esiopetuksen yleisessä tuessa huomioidaan kaikkien lasten edellytykset ja tarpeet. Jokaisella lapsella on oikeus saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen. Esiopetuksen tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä. Erityinen tuki perustuu erityisen tuen päätökseen. Tällöin käytettävissä ovat esiopetuksen kaikki tukimuodot.



4.5 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa

4.5.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta. Se on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva, kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Sitä voidaan käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana.²² Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta lapsen tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa myös pohjan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille. Tehostettua tukea varten tehtävä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laativat opettajat yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Tehostettua tukea varten laadittavan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät ja työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet
- yhteistyön toteuttaminen huoltajan ja lapsen kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- lapsen edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, pedagogista arviointia ja sen yhteydessä kerättyä tietoa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatus -suunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhaakeinoilla.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Jokaiselle lapselle voidaan laatia lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelman laatimisesta päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Suunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lasta varten pohditut tavoitteet ja tukitoimet hyödyttävät lapsen kasvua ja oppimista. Lapsen esiopetusta voidaan myös syventää tai laajentaa oppimissuunnitelman avulla, silloin kun se on perusteltua lapsen valmiuksien kannalta.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Oppilaalle, joka tarvitsee kasvussaan ja oppimisessaan säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan.²³ Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan aina lapselle, joka saa tehostettua tukea. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa²⁴. Tehostetun tuen vaiheessa tukitoimien järjestelmällinen suunnittelu tukee lapsen kasvua ja oppimista.

Eriytynen tuki

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijasta henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Paikallisessa esiopetuksen opetussuunnitelmassa päätetään, miten lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa käytetään osana yleistä tukea. Opetussuunnitelmassa kuvataan tehostettuun tukeen liittyvä oppimissuunnitelman käyttö.

Suunnitelmassa määritellään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laadinta ja seuranta, toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken sekä menettelytavat huoltajan ja lapsen kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Suunnitelman sisältö kuvataan erikseen yleisen ja tehostetun tuen osalta.

²² Perusopetuslaki 16 a § (642/2010)

²³ Perusopetuslaki 16 a § (642/2010)

²⁴ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)



Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa esiopetusvuoden syksyllä. Suunnitelmaan kootaan lapsen, huoltajien ja opettajan esille tuomia ajatuksia, odotuksia ja tavoitteita. Lapsen äänen kuuleminen ja hänen osallistumisensa itseään koskeviin asioihin on tärkeää. Esiopetuksen oppimissuunnitelma välittää tietoa lapsen mielenkiinnon kohteista, vahvuuksista, haasteista ja yhteisesti sovituista tavoitteista. Oppimissuunnitelma on lapsen toiminnan ja arvioinnin perusta esiopetusvuoden aikana. Suunnitelman laatimisessa voidaan hyödyntää oppimissuunnitelmassa olevia liitteitä (Lapsen aja-

tuksia ja odotuksia esiopetusvuodesta sekä Vanhempien ajatuksia). Tarvittaessa voidaan havainnoinnin tukena käyttää myös arviointilomakkeita eri kehityksen osa-alueista.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan kaikille päivähoidon esiopetukseen osallistuville lapsille. Koulun esioppilaille oppimissuunnitelma laaditaan tarvittaessa.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan aina tehostetun tuen piirissä oleville lapsille. Jos lapselle on yleisen tuen piirissä laadittu lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, tehostetun tuen aikana oppimissuunnitelmaa täydennetään tehostetun tuen osioilla.

Oppimissuunnitelman laadinta, toteuttaminen ja arviointi turvaavat lapsen tarpeiden mukaiset esiopetusjärjestelyt ja mahdollisten tukitoimien toteutumisen. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatimisesta vastaa opettaja yhteistyössä huoltajien kanssa.

Tarvittaessa laadintaan voivat osallistua:

- erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja
- mahdollinen avustaja
- päiväkodin johtaja/rehtori
- oppilashuolenpitotyötä tekevät henkilöt; terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä, kuraattori jne.
- muut lapsen kanssa toimivat asiantuntijat

Oppimissuunnitelman kirjaamisesta ja tietojen kokoamisesta vastaa opettaja.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma annetaan huoltajille ja kiertävälle erityislastentarhanopettajalle. Oppimissuunnitelma laaditaan syksyllä ja sitä arvioidaan keväällä, tarvittaessa useammin.

Lapsen oppimissuunnitelmaan kirjatut tiedot siirretään tulevalle opettajalle kevään siirtoneuvottelussa.

4.5.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.²⁵

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on hyväksyttyyn esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä huoltajan ja lapsen ja kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvu- ja oppimisprosessia. HOJKS on lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

HOJKS:in tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentelytaitoihin, sosioemotionaalisiin taitoihin sekä motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen ja eri toimijoiden vastuualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen järjestämisestä muun esiopetuksen yhteydessä ja/tai erityisryhmässä
- kuvaus siitä, miten erityisryhmässä esiopetusta saava lapsi integroituu muuhun esiopetukseen
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastuualueet

- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta ja valvonnasta
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Jos lapselle on annettu tehostettua tukea, henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään osana tehostettua tukea tehtyä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Lisäksi hyödynnetään lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa huoltajan luvalla sekä otetaan huomioon mahdollisessa pedagogisessa selvityksessä todetut asiat.

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKSiin ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi²⁶. Henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai tavoitteiden muutuksessa. Kokemukset käytetyistä esiopetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista voidaan kirjata HOJKSiin ja hyödyntää tätä tietoa suunnitelman toteutumista arvioitaessa.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Opetussuunnitelmassa määritellään henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laadinta ja ja seuranta, toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken sekä menettelytavat huoltajan ja lapsen kanssa tehtävässä yhteistyössä.

²⁵ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

²⁶ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)



Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Kun lapselle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetusvuoden alussa hänelle laaditaan lapsen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). HOJKS on kuvaus siitä, miten lapsen erityisen tuen päätöksen mukainen opetus järjestetään. Suunnitelmassa kuvataan lapsen oppimisedellytyksiä ja hänen oppimiselleen asetettuja tavoitteita sekä sovitaan miten lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista tuetaan.

Lapsen henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) laatimisesta vastaa opettaja yhteistyössä huoltajien kanssa. Sen valmisteluun ja sen laadintaan osallistuu myös erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja.

Tarvittaessa valmisteluun ja laadintaan osallistuvat lisäksi:

- lapsen mahdollinen avustaja
- päiväkodin johtaja/rehtori,
- oppilashuolenpitotyötä tekevät henkilöt; terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä, kuraattori jne.
- muut lapsen kanssa toimivat asiantuntijat
- lapsen edellinen opettaja.
- lapsen tulevan koulun erityisopettaja/rehtori

HOJKS laaditaan syksyllä ja sitä arvioidaan keväällä, tarvittaessa useammin. HOJKS – lomake annetaan huoltajille ja erityislastentarhanopettajalle.

Opettaja vastaa yhdessä erityislastentarhanopettajan kanssa siitä, että HOJKS:n kirjatut tiedot siirtyvät kouluun yhteistyössä huoltajien kanssa.

5 Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa

5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki

5.1.1 Erityisopetus

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta²⁷. Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue ja sen tehtävänä on tukea lapsen oppimista. Sellaisen lapsen, jolle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti.

HOJKS on erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa ohjaava pedagoginen asiakirja. Siinä ratkaistaan erityisopetuksen järjestämiseen liittyvät seikat ja opetukset keskeiset tavoitteet, sisällöt sekä oppimisympäristöön ja opetusmenetelmiin liittyvät tekijät siten kuin HOJKSin laatimisen yhteydessä luvussa 4.5.2. on ohjeistettu.

Erityisopetus järjestetään lapsen etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun esiopetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisryhmässä tai muussa soveltuvassa paikassa²⁸. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet²⁹. Opetusryhmien muodostamisesta säädetään tarkemmin perusopetusasetuksessa³⁰. Esiopetuksen opettaja tarvitsee taitoa käyttää lasten erilaisia tarpeita tukevia pedagogisia menetelmiä ja työskentelytapoja. Erityisopettajalla ja erityislastentarhanopettajalla on lisäksi asiantuntijuutta, jota tarvitaan erityisopetuksen aikana.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Erityisopetuksesta päätetään erityistä tukea koskevan päätöksen yhteydessä, joka on kuvattu luvussa 4.3. Opetussuunnitelmassa määritellään, miten erityisopetus esiopetuksessa järjestetään, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken sekä yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa.

²⁷ Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

²⁸ Perusopetuslaki 17 § 1 ja 2 mom. (642/2010)

²⁹ Perusopetuslaki 30 § 2 mom.

³⁰ Perusopetusasetus 2 § (893/2010)



Erityisen tuen piirissä olevan lapsen esiopetuksen järjestäminen

Erityisen tuen piirissä olevat lapset esiopetuksessa ovat pääsääntöisesti lapsia, jotka ovat oikeutettuja pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Mikkelissä erityisen tuen piirissä olevien lasten esiopetus järjestetään pääsääntöisesti päiväkodeissa. Joskus lapsen esiopetus voidaan järjestää myös koulun esiopetusryhmässä, koulun pienluokassa tai yhdysluokassa. Päiväkodissa ryhmänä voi olla 3-5 v. lasten ryhmä, esiopetusryhmä tai pienkuntoutusryhmä.

Lapselle pyritään löytämään hänen tarpeitaan parhaiten vastaava lapsiryhmä. Se vaatii ryhmän rakenteen ja toimintaedellytysten arviointia. Toimintaedellytyksillä tarkoitetaan mm. lapsen ikä- ja kehitystason mukaista lapsiryhmää, mahdollisuutta toiminnan eriyttämiseen, mahdollisia avustajapalveluita tai mahdollista erityisopettajan tukea.

Erityinen tuki käytännössä

Erityinen tuki esiopetuksessa on lapsen ohjausta, opetusta ja kuntoutusta arjessa. Oppimisen tuen suunnittelun lähtökohtana on tukea lasta yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Erityinen tuki on esiopetuksen kasvatuksellisia, ohjauksellisia ja opetuksellisia keinoja, joilla ympäristöä ja toimintaa muokataan vastaamaan paremmin lapsen tarpeita. Lapsen oppimista ja kehitystä tuetaan struktuuria ylläpitämällä, vuorovaikutustaitoja vahvistamalla ja lapsen oman toiminnan ohjausta tukemalla.

Esiopetusta eriytetään lapsen kehitystason mukaisesti antamalla lapselle lisää aikaa ja ohjausta oppimiseen. Opetuksessa huomioidaan lapsen mahdollisuus taitojen harjoitteluun yksilö- ja pienryhmäohjauksessa. Tarvittaessa lapsella on käytössä avustajan tuki. Esiopetuksen oppimateriaalia eriytetään tarvittaessa ja lapsen mahdollisesti tarvitsemia apuvälineitä käytetään säännöllisesti.

Erityisen tuen vaiheessa opettajan, huoltajien ja erityislastentarhanopettajan/erityisopettajan säännöllinen yhteistyö lisääntyy. Erityislastentarhanopettajan/erityisopettajan rooli entisestään vahvistuu lapsen ohjauksessa ja henkilöstön konsultaatiossa.

Erityisen tuen piirissä olevan lapsen siirtyminen esiopetuksesta alkuopetukseen

Lapsen opettaja ja kiertävä erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja yhdessä huoltajien ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa valmistee lapsen siirtymisen esiopetuksesta alkuopetukseen.

Keväällä järjestetään neuvottelu, johon osallistuvat lapsen huoltajat, opettaja, erityislastentarhanopettaja sekä koulun tuleva opettaja, erityisopettaja tai koordinoiva erityisopettaja. Tarvittaessa neuvotteluun osallistuvat myös:

- lapsen mahdollinen avustaja
- lasta hoitava ja/ tai kuntouttava taho vanhempien suostumuksella
- tulevan koulun rehtori

Neuvottelun koolle kutumisesta vastaa opettaja.

Neuvottelussa arvioidaan lapsen sen hetkistä kasvun ja oppimisen tilannetta ja tavoitteiden toteutumista sekä tukimuotojen riittävyttä ja niiden tarvetta jatkossa. Lapsen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) toimii tärkeänä asiakirjana tiedonsiirrossa. Neuvottelussa suunnitellaan myös miten lapsi ja huoltajat tutustuvat tulevaan kouluun sekä mietitään miten järjestetään tarvittaessa lapsen aamu - ja iltapäivähoito niiden toiminnasta vastaavien tahojen kanssa.

5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta³¹. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta³². Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.³³ Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.³⁴ Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa riittävän ajoissa tietoa pidennetyn päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin³⁵ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan aina henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa. HOJKSin laatimisessa hyödynnetään huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa. Jos lapsi ei enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tule tehdä päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin lapsi siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Opetussuunnitelmassa määritellään pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen järjestäminen, toimintatavat, yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa, muu yhteistyö sekä eri toimijoiden vastuut ja työnjako, yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa sekä huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely.

31 Perusopetuslaki 25 § 2 mom.

32 Perusopetuslaki 9 § 2 mom.

33 Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

34 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 1 mom. (1288/1999)

35 Perusopetuslaki 27 §



Pidennetty oppivelvollisuus

Koulutusjohtaja päättää erityisen tuen päätöksen yhteydessä lapsen ottamisesta pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Päätöksen tukena on asiantuntija lausunnot sekä mahdollinen kiertävän erityislastentarhanopettajan laatima pedagoginen selvitys.

Tutkimusten ja arviointien pohjalta tutkiva taho toimittaa asiantuntijalausunnon huoltajan luvalla opetuksen sekä päivähoitoon hallintoon. Erityisen tuen päätöksen valmistelusta vastaa kiertävä erityislastentarhanopettaja, joka huolehtii myös vanhempien kuulemisesta kirjallisesti.

Ennen päätöksen tekoa lapsen asioita käsitellään yhteistyöneuvottelussa, johon osallistuvat huoltajat, ryhmän lastentarhanopettaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja sekä tutkimuksen tehnyt henkilö tai hänen edustaja.

Jos päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta on tehty ennen esiopetuksen alkua, lapsella on oikeus esiopetukseen syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Viisivuotiaana lapsi on pääsääntöisesti esiopetuksessa päiväkodin 3-5 - vuotiaiden lasten ryhmässä. Lapselle laaditaan tällöin toiminta- ja kuntoutussuunnitelma.

Seuraavan toimintakauden alussa lapsi jatkaa oppivelvollisuuteen kuuluvassa esiopetuksessa, jolloin hänen opetustaan ohjaa hänelle laadittava henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Tarkemmin tieto kohdassa 5.1.3.

Lapsi voi aloittaa pidennetyn oppivelvollisuuden myös sinä vuonna kun hän täyttää kuusi vuotta.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen järjestäminen

Mikkelissä erityisen tuen piirissä olevien lasten esiopetus järjestetään pääsääntöisesti päiväkodeissa. Joskus lapsen esiopetus voidaan järjestää koulun esiopetusryhmässä, koulun pienluokassa tai yhdysluokassa. Päiväkodissa ryhmänä voi olla 3-5 v. lasten ryhmä, esiopetusryhmä tai pienkuntoutusryhmä. Esiopetusryhmässä esiopetuksen aikana ryhmäkoko saa olla enintään 20 lasta.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen opetus edellyttää ryhmän rakenteen ja toimintaedellytysten arviointia Toimintaedellytyksillä tarkoitetaan mm. lapsen ikätason ja hänen toimintaedellytysten mukaista lapsiryhmää, toiminnan eriyttämistä pienryhmiin, siihen soveltuvia tiloja, mahdollisia avustajapalveluita tai mahdollista erityisopettajan tukea. Lapsi voi olla esiopetuksessa joko kuusivuotiaiden lasten esiopetusryhmässä tai pienempien lasten ryhmässä huomioiden hänen toimintaedellytyksensä.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen siirtyminen esiopetuksesta alkuopetukseen

Lapsen opettaja ja kiertävä erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja yhdessä huoltajien ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa valmistele lapsen siirtymisen esiopetuksesta alkuopetukseen.

Keväällä järjestetään siirtoneuvottelu, johon osallistuvat lapsen huoltajat, opettaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja sekä koulun tuleva opettaja, erityisopettaja tai koordinoiva erityisopettaja. Tarvittaessa neuvotteluun osallistuvat myös:

- lapsen mahdollinen avustaja
- lasta hoitava ja/ tai kuntouttava taho vanhempien suostumuksella
- tulevan koulun rehtori

Siirtoneuvottelussa arvioidaan lapsen sen hetkistä kasvun- ja oppimisen tilannetta ja tavoitteiden toteutumista sekä tukimuotojen riittävyyttä ja niiden tarvetta jatkossa. Lapsen henkilökohtainen esiopetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) toimii tärkeänä asiakirjana tiedonsiirrossa. Tulevaan kouluun siirretään kopio HOJKS lomakkeesta tiedottaen asiasta huoltajia. Alkuperäinen HOJKS arkistoidaan siihen päiväkotiin, jossa se on laadittu.

Siirtopalaverissa suunnitellaan myös miten lapsi ja huoltajat tutustuvat tulevaan kouluun sekä mietitään miten järjestetään tarvittaessa lapsen aamu - ja iltapäivähoito toiminnasta vastaavien tahojen kanssa.

5.2 Esiopetuksen muu tuki

5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa

Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa³⁶. Opetus ja kasvatustyö tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea³⁷. Lapsi elää samanaikaisesti kodin, esiopetuksen ja muun mahdollisen varhaiskasvatuksen vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan lapsen tuntemusta ja auttaa esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.³⁸

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja oman lapsensa tuntemus³⁹. Esiopetuksen henkilöstö tukee kotien kasvatus tehtävää ja vastaa osaltaan lapsen kasvatuksesta esiopetuksen aikana⁴⁰. Kasvatukseen liittyvän kumppanuuden tavoitteena on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia esiopetuksessa. Lapsen viihtyvyyden, kasvamisen ja oppimisen kannalta on tärkeää luoda luottamuksellinen yhteys esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa.

On tärkeää, että huoltajilla on mahdollisuus osallistua esiopetuksen kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja lasten kanssa. Esiopetuksen henkilöstön on oltava yhteistyössä huoltajan kanssa niin, että hän voi osaltaan tukea lapsensa kasvua ja oppimista esiopetuksessa. Kodin kanssa tehtävää yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla.

Vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on esiopetuksen järjestäjällä. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajan, opettajan ja lapsen oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohtana on eri osapuolien keskinäinen kunnioitus. Kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta.

Huoltajille annetaan tietoa esiopetuksen opetussuunnitelmasta, esiopetuksen järjestämisestä, lapsen tuen tarpeista ja tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajan mahdollisuudesta osallistua kodin ja esiopetuksen väliseen yhteistyöhön sekä esiopetusyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen. Huoltajille tulee antaa tietoa myös esiopetuksen oppilashuollon toiminnasta⁴¹ sekä esiopetusyksikön toimintamalleista ja tiedottamiskäytännöistä erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Käsiteltäessä yksittäisen lapsen tukea koskevaa asiaa, huoltajalle tulee antaa tietoa lasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajan kanssa tulee käydä läpi esimerkiksi huoltajan yksilöidyn kirjallisen suostumuksen merkitys lasta koskevan asian käsittelyssä sekä yhteistyön merkitys lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa⁴². Esiopetuksen loppuvaiheessa huoltajalle tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella lapsen koulunkäynnin aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisista erityistarpeista lapsen opettajien ja oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa⁴³.

Esiopetuksen aikana jatketaan muussa varhaiskasvatuksessa toteutettavaa yhteistyötä huoltajan kanssa ja luodaan pohjaa myös huoltajien keskinäiselle vuorovaikutukselle sekä myöhemmälle kodin ja koulun yhteistyölle. Erilaisia kodin ja esiopetuksen vuoropuhelua tukevia yhteistyömuotoja kehitetään koko esiopetuksen ajan ja erityisesti siirryttäessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tai esiopetuksesta alkuopetukseen. Tieto- ja viestintätekniikkaa voidaan käyttää parantamaan ja monipuolistamaan tiedon kulkua ja yhteydenpitoa kodin ja esiopetuksen välillä. Yhteistyö järjestetään siten, että oppilashuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia voidaan tukea.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa⁴⁴. Tällöin otetaan huomioon myös muiden varhaiskasvatuksen kannalta keskeisten toimijoiden kuten muun varhaiskasvatuksen henkilöstön osallistuminen yhteistyöhön sekä tiedonkulun sujuvuus.

Kodin kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet, toimintatavat, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken määritellään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Toimintatapoja määriteltäessä otetaan huomioon kodin kanssa tehtävä yhteistyö koko yhteisön tasolla, esiopetusryhmien tasolla sekä yksittäistä lasta koskien. Opetussuunnitelmassa kuvataan myös huoltajien osallisuuden sekä huoltajille tiedottamiseen liittyvät periaatteet. Suunnitelman tulee sisältää myös yhteistyön toteutumisen seurantaan ja arviointiin liittyvät menettelytavat sekä kuvaus menettelytavoista yhteistyöhön liittyvissä ongelmatilanteissa.

36 Perusopetuslaki 3 § 3 mom.

37 Perusopetuslaki 3 § 2 mom., Valtioneuvoston asetus perusopetuslaista tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (Tuntijakoasetus) (1435/2001) 4 § 1 mom. ja 5 § 1 mom.

38 Perusopetuslaki 3 § 2 mom., Tuntijakoasetus 2, 3 ja 4 §

39 Lastensuojelulaki (417/2007) 2 § 1 mom.

40 Lastensuojelulaki (417/2008) 2 § 2 mom.

41 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010), 3 § 3 mom., Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 4 § 2 mom.,

9 § 1 mom. 3 kohta, 13 ja 14 §, 15 § 3 mom. ja Lastensuojelulaki 9 ja 12 §

42 Perusopetuslaki 31 a § 3 ja 4 mom. (642/2010), 40 §, 41 § 4 mom. (642/2010) ja 41 § 1, 2 ja 3 mom.

43 Perusopetuslaki 3 § 2 ja 3 mom., Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 4 § 2 mom., 9 § 1 mom. 3 kohta, 13 ja 14 §, 15 § 3 mom.

44 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)



Yhteistyöllä pyritään rakentamaan aito, rehellinen, tasavertainen ja lämminhenkinen vuorovaikutus. Yhteistyön tavoitteena on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia esiopetuksessa. Esiopetuksen henkilökunnan tulee olla aloitteellinen yhteistyössä.

Esiopetuksen henkilökunnan ja huoltajien välisiä yhteistyömuotoja ovat tutustuminen esiopetuspaikkaan ennen esiopetusvuoden alkamista, lapsen esiopetussuunnitelman laatiminen ja arviointi yhteistyössä, vanhempainillat sekä muut erilaiset tapaamiset (juhlat, tapahtumat ja retket).

Ennen esiopetusvuoden alkua kutsutaan lapsi huoltajineen tutustumaan esiopetuspaikkaan. Esiopetusvuoden alussa järjestetään vanhempainilta tai tapaaminen, jossa huoltajat tutustutetaan kaupungin ja yksiköiden esiopetussuunnitelmiin sekä kerrotaan vaikutusmahdollisuuksista lapsen kasvatuksen ja opetuksen tavoitteiden suunnitteluun ja esiopetuksen toteuttamiseen. Lisäksi huoltajille annetaan mahdollisuus olla päivittäin yhteydessä esiopettajaan sekä varmistetaan, että kaikki huoltajat ovat tietoisia esiopetuksen oppilashuollon toiminnasta ja tuen saannin mahdollisuuksista. Huoltajia tiedotetaan myös yksikön turvallisuus-suunnitelmasta sekä tiedottamiskäytänteistä ongelmatilanteiden sattuessa.

Opettaja ja huoltaja laativat yhteistyössä tavoitteet lapselle yhteisessä keskustelussa syksyllä. Keväällä arvioidaan yhteistyössä lapsen kasvua ja oppimista ja tavoitteiden saavuttamista sekä koulukäynnin aloittamiseen liittyviä asioita. Huoltaja ja esiopettaja täyttävät yhteistyössä tiedonsiirtolomakkeen, joka lähetetään lapsen tulevaan kouluun.

5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut⁴⁵. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä puutteellisten kommunikaatiotaitojensa vuoksi. Kielellisen vuorovaikutuksen mahdollisuus ja tukeminen kaikkina esiopetuspäivinä edistää lapsen kehitystä, sosiaalista kasvua ja osallisuutta esiopetusyhteisössä. Tavoitteena on, että sekä toiset lapset että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat lapsen tavan kommunikoida. Lapsen omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasa-vertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Kieli on oppimisen keskeinen väline ja kielen kehittyminen vaikuttaa ajattelun ja tunteiden kehitykseen sekä lapsen identiteetin muotoutumiseen.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet. Tulkitsemisessa avustava henkilö voi tukea oppimistilanteissa yhtä tai useampaa lasta samanaikaisesti. Myös opettaja voi tukea esiopetuksessa lapsia kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antaman tuen tulee edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä lasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta työskentelystään. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Lapsikohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän kasvua ja oppimista. Avustaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Hän ohjaa lasta esiopetuksen päivittäisissä tilanteissa.

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Lapsen tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.

Tulkitseminen ja avustaminen osana yleistä tukea

Lapsi saattaa tarvita tulkitsemis- tai avustajapalveluja ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Etenkin avustajapalvelun tarve saattaa olla myös lyhytaikainen. Oikea-aikainen ja riittävä tulkitsemisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee lapsen kasvua ja oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja

vaikutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve.

Tulkitseminen ja avustaminen tehostetun tuen aikana

Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota arvioidaan lapsen tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve. Jos lapsi on saanut tulkitsemis- ja avustajapalveluja yleisen tuen aikana, arvioidaan niiden riittävyys ja vaikutus. Tehostetun tuen alkaessa laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta. Tulkitsemis- ja avustamispalveluiden tarve saattaa lisääntyä tai tuen muodot tarvitsevat uudelleen arviointia tehostetun tuen aikana. Tarvittavat muutokset kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Tulkitseminen ja avustaminen erityisen tuen aikana

Lapsen tehostetun tuen aikana saamiensa tulkitsemis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve jatkossa arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkitsemis- ja avustajapalveluista.⁴⁶ Lapselle laaditaan erityisen tuen päätöksen jälkeen HOJKS, jossa kuvataan lapselle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkitsemisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa. Erityisen tuen aikana lapsi tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisen tavoitteet, toimintatavat, hallinnolliset käytännöt sekä yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken määritellään opetussuunnitelmassa.

45 Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

46 Perusopetuslaki 17 § 2 ja 3 mom. (642/2010)



Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tavoitteena on taata lapsen kasvun ja oppimisen edellytykset esiopetuksessa. Niiden antama tuki edistää lapsen kommunikaatioita, sosiaalista kasvua, osallisuutta, itsenäistä selviytymistä ja myönteistä itsetunnon kehittymistä.

Tulkitsemispalveluita suunniteltaessa on tärkeää kartoittaa onko esiopetushenkilöstöllä riittävät edellytykset kommunikoida lapsen kanssa tarkoituksenmukaisella kommunikointitavalla. Jos esiopetuksen henkilöstö ei hallitse puhetta tukevia - ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, voidaan esiopetusryhmään palkata kyseiset kommunikointimenetelmät hallitseva henkilö esimerkiksi avustajaksi. Oppimistilanteissa tulkitsemisessä avustava henkilö voi tukea yhtä tai useampaa lasta samanaikaisesti.

Avustajan tuki voi olla koko ryhmälle annettavaa tukea, joka kohdentuu päivän eri tilanteissa sitä tarvitseville lapsille. Avustajan tuki voi olla myös henkilökohtaista silloin, kun lapsi tarvitsee aikuisen tukea lähes kaikissa opetus-, ohjaus- ja leikitilanteissa.

Tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarvetta esiopetuksessa kartoittavat kiertävät erityislastentarhanopettajat. Päätöksen tulkitsemis- ja avustajapalveluista tekee päivähoiton esimies. Päätöstä tehdessä huomioidaan lapsen saama muu tuki sekä koko päivähoiton ja esiopetuksen avustajapalveluiden tarve.

Jos tulkitsemis- ja avustajapalveluita järjestetään tehostetun tuen aikana, palveluiden tarkempi suunnitelma kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Jos tulkitsemis- ja avustajapalveluita järjestetään erityisen tuen aikana, niiden osalta palveluiden tarkempi suunnitelma kirjataan lapsen henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS).

5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

5.3.1 Oppilashuolto

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen

järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen.⁴⁷ Esiopetuksessa olevan lapsen yksilölliset terveystarkastukset ja yksilöllinen terveysneuvonta järjestetään kansanterveyslain mukaisina neuvolapalveluina.⁴⁸

Esiopetuksen oppilashuolto on osa muun varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen oppilashuollollista jatkumoa. Esiopetuksen oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetusyksikössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa.⁴⁹ Esiopetuksen oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilashuollolla edistetään lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä sekä tuetaan oppimista.

Oppilashuollon tehtävänä on osana esiopetusyhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa yhteisöllistä toimintakulttuuria. Yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä huoltajan ja lapsen osallisuutta esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kehittämisessä. Lapsen osallisuutta tuettaessa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso sekä muut edellytykset ja tarpeet. Esiopetuksen oppilashuollolla edistetään myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää esiopetusyhteisön hyvinvointia.

Esiopetuksen oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko yhteisön ja esiopetusryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan siitä, että lapsen yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon esiopetuksen arjessa.⁵⁰

Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä.⁵¹ Oppilashuollon tehtävänä on seurata ja tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa.

Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan menettelytavoista ehkäisevän lastensuojelutyön ja terveydenhuoltoon kuuluvan erityisen tuen toteuttamisessa. Yhteistyössä ja toimintaohjeissa tulee ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksen mahdollinen vaarantuminen kasvuympäristössä olevien riskitekijöiden johdosta sekä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.⁵²

Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Työssä tulee turvata se, että huoltajan ja lapsen näkemyksiä kuunnellaan. Esiopetuksen oppilashuoltotyöstä ja sen toimintaan liittyvistä menettelytavoista tulee antaa tietoa huoltajalle. Huoltajalle tulee antaa tietoa siitä, miten lasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu.⁵³

Esiopetuksen oppilashuolto koordinoidaan ja kehitetään oppilashuollon moniammatillisessa yhteistyössä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä. Yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa⁵⁴ sovitaan yhteistyön yleisistä periaatteista ja rakenteista, käytännön toiminnan järjestämisestä, keskinäisestä työnjaosta ja vastuista. Yhteistyön järjestämisessä otetaan huomioon myös muiden viranomaisten tai yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö terveyteen ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Oppilashuoltotyötä suunniteltaessa sovitaan erikseen sekä esiopetuksen oppilashuollon järjestämiseen, yhteisölliseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen että yksittäisen lapsen tukemiseen ja hänen asioidensa käsittelyyn liittyvät periaatteet ja toimintatavat. Yhteisön terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa voidaan kehittää laajassa moniammatillisessa yhteistyössä. Tällöin oppilashuollon yhteistyöhön voi osallistua eri toimijoita salassapidon estämättä toisin kuin yksittäistä oppilasta koskevassa asiassa⁵⁵, jonka käsittely kuvataan luvussa 5.3.3.

Esiopetuksen ruokailu

Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria⁵⁶. Ruokailuhetki on lapselle tärkeä ja se tukee lapsen tervettä kasvua ja kehitystä osana esiopetusta. Ruokailun järjestämisessä ja ohjauksessa otetaan huomioon ruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, terveys-, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutaun virkistystehtävä. Lapsille annetaan mahdollisuus osallistua ruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen, mikä tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Ruokailun järjestämisessä tarvitaan yhteistyötä esiopetuksen henkilöstön ja ruokailusta vastaavan henkilöstön kesken. Yhteistyössä huoltajan ja lapsen sekä terveydenhuollon henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta lapsen yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa.⁵⁷

47 Perusopetuslaki 31 a § 1 mom. (477/2003) ja 2 mom. (642/2010), Lastensuojelulaki 9 §

48 Kansanterveyslaki 14 § 1 mom. 1 kohta

49 Perusopetuslaki 31 a § 1 mom. (477/2003) ja 2 mom. (642/2010) ja Kansanterveyslaki (66/1972) 14 § 1 mom. 1 kohta, Lastensuojelulaki 9 §

50 Perusopetuslaki 3 § 2 mom. (477/2003), Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 12 ja 13 §, 15 § 3 ja 4 mom., Lastensuojelulaki 9 §

51 Perusopetuslaki 16 ja 16 a, 17 ja 17 a § (642/2010), Lastensuojelulaki 3 ja 3a § (88/2010), 8, 9 ja 12 §, Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 4 §, 9 § 1 mom. 3 kohta, 13 ja 14 §, 15 § 3 mom.

52 Lastensuojelulaki 3 ja 3 a § (88/2010), 25 § 1 mom., Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 13 ja 18 §

53 Perusopetuslaki 31 a § 3 ja 4 mom. (642/2010)

54 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

55 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010)

56 Perusopetuslaki 31 § 2 mom.

57 Perusopetuslaki 3 § 2 mom., 31 a § 1 mom., Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 13 §

5.3.2 Turvallisuuden edistäminen

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön⁵⁸. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja esiopetuksen henkilöstön turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa yhteisön toimintakulttuuria. Se tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa.

Oppilashuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa sekä niiden edellyttämässä jälkihoidossa huolehditaan lapsen ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta.

Opetussuunnitelman yhteydessä on laadittava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Suunnitelma tulee toimeenpanna ja sen noudattamista ja toteutumista tulee valvoa.⁵⁹

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville⁶⁰.

Väkivallalta, kiusaaminen tai häirintä voi olla suoraa tai epäsuoraa sanallista tai fyysistä voimankäyttöä tai sosiaalista manipulointia, joka loukkaa ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla lapsi, aikuinen tai esiopetusyhteisön ulkopuolinen henkilö.

Kiusaamisella tarkoitetaan systemaattista, tahallista ja toistuvaa samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallista tai fyysistä kielteistä toimintaa. Kiusaamiselle on ominaista kiusaajan ja kiusatun välinen voimasuhteiden epätasapaino. Tavallista on myös se, että kiusaaminen tapahtuu ryhmässä. Häirintä voi näyttäytyä epäsiiallisena kohteluna ja puheena, joka voi sisältää sukupuoleen liittyviä vihjailevia ilmeitä, eleitä tai puheita tai ei-toivottuna fyysisenä kosketuksena. Kiusaamisen ja häirinnän lisäksi yhteisössä voi esiintyä myös muuta ei-toivottua tai aggressiivista ja väkivaltaista käytäytymistä. Väkivallalla tarkoitetaan tarkoituksellista itseen, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettua fyysisen voiman tai vallan käyttöä, uhkailua tai toteutettua. Sen seurauksena voi olla vamma, psyykinen haitta tai kehitykseen liittyvä vaikeus. Kaikkiin näihin tilanteisiin on puututtava.

Lapsille, heidän huoltajilleen ja esiopetuksen henkilöstölle tulee antaa myös tietoa kiusaamisen, väkivallan, ja häirinnän erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja esiopetuksen toimintatavoista näissä tilanteissa. Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla rakennukseen, opetustiloihin, välineisiin, opetusjärjestelyihin, opetustilanteisiin sekä esiopetusyhteisön ulkopuolella tapahtuvaan esiopetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä⁶¹. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät.

Kuljetusten odotusaikojen valvonnasta ja ohjatusta toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla yhteisistä menettelytavoista⁶². Niistä sekä kuljetusjärjestelyistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Tapaturmien ehkäisyyn liittyvässä ohjeistuksessa otetaan huomioon tapaturmien torjunnan kansalliset linjaukset sekä toiminnan edellyttämä yhteistyö. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan tapaturmien ennaltaehkäisyyn, ensiapuun, hoitoon ohjaukseen ja tapaturmien seurantaan liittyvistä menettelytavoista. Niistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Turvallisuuden edistämässä ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä otetaan huomioon sekä turvallisuutta ohjaava lainsäädäntö, esiopetukseen laaditut turvallisuusohjeet että muut paikalliset turvallisuutta koskevat linjaukset. Paikallisessa opetussuunnitelmassa näitä ohjeita sovitetaan yhteen.

Esiopetuksen turvallisuutta ohjaavat myös työturvallisuuslaki ja sen mukainen työsuojelun toimintaohjelma⁶³. Muita turvallisuutta ohjaavia säädöksiä ovat pelastuslain- ja asetuksen edellyttämä ajan tasalla oleva pelastussuunnitelma⁶⁴. Pelastussuunnitelmasta on tiedotettava esiopetuksen koko henkilökunnalle.

Esiopetuksen järjestäjä vastaa siitä, että esiopetuksessa on turvallisuutta koskevat toimintaohjeet. Esiopetusyhteisön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä toimintaohjeiden toteutumista seurataan ja arvioidaan suunnitelmallisesti yhteistyössä terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa⁶⁵. Paikallinen yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja opetustoimen eri toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa tukee tarkoituksenmukaista vaarantavissa tilanteissa ja niiden ennaltaehkäisyssä⁶⁶.

58 Perusopetuslaki 29 § 1 mom.

59 Perusopetuslaki 29 § 2, 3 ja 4 mom.

60 Perusopetuslaki 29 §, Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 12 § ja 15 § 4 mom.

61 Perusopetuslaki 29 § 1 mom., Työturvallisuuslaki (738/2002) 9 ja 10 §, Terveydensuojelulaki (763/1994) 26 ja 27 §

62 Perusopetuslaki 32 § 1 mom. (1139/2003) ja 32 § 4. mom., Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 12 §

63 Työturvallisuuslaki (738/2002) 8, 9 ja 10 §

64 Pelastuslaki (468/2003) 9 § 3 mom., Pelastusasetus (787/2003) 9 ja 10 §

65 Perusopetuslaki 29 § 2 mom. (477/2003), Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 12 §, Työturvallisuuslaki 9 ja 10 §

66 Perusopetuslaki 29 ja 32 §, Pelastuslaki 9 § 3 mom., Pelastusasetus 9 ja 10 §, Poliisilaki (493/1995) 1 § 1 mom. ja 1 § 2 mom. (21/2001), Työturvallisuuslaki 8 §

5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö lapsen huoltajan kanssa. Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua ne oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu⁶⁷. Tällaisia henkilöitä voivat olla rehtori tai koulun johtaja, luokanvalvoja tai oppilaan opettaja, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäyntiavustaja, koulupsykologi, koulukuraattori ja yläluokilla myös opinto-ohjaaja ja tarvittaessa koululääkäri ja lastensuojelun sosiaaliryöntekijä⁶⁸.

Esiopetuksessa lapsen asian käsittelyn voidaan katsoa kuuluvan välittömästi lisäksi päiväkodin johtajalle, esiopetuksen opettajalle ja erityislastentarhanopettajalle. Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kuitenkin kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja⁶⁹.

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.⁷⁰

Oppilashuoltotyössä käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä⁷¹. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tietoa suullisesti eli vaihtolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Salassa pidettäviä ovat mm. tiedot lasten ja heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksityiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan, sekä tiedot taloudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta.

Salassa pidettäviä ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta sekä tuen antamiseen liittyvät muut tiedot. Salassa pidettäviä ovat myös oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, tiedot oppilaalle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta. Lapselle esiopetuksen päätteeksi annettavat osallistumistodistukset ovat julkisia.⁷²

Salassapitovelvollisia ovat esiopetuksesta vastaava rehtori tai päiväkodin johtaja, opettajat, opetusharjoittelijat, koulunkäyntiavustajat, terveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, koulupsykologit sekä esiopetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet⁷³. Myöskään muut esiopetuksen järjestäjän palveluksessa olevat henkilöt kuten päivähoiton henkilöstö eivät saa sivullisille ilmaista tietoonsa saamiaan salassa pidettäviä tietoja eivätkä luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on salassapitosäännösten estämättä myös esiopetuksessa oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta esiopetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot⁷⁴.

Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen itsensä tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi on syytä pyrkiä aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta⁷⁵. Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä⁷⁶.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen, myös esiopetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Uudella opetuksen järjestäjällä on myös pyynnöstä oikeus saada vastaavat tiedot.⁷⁷

67 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010)

68 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 4/2010 vp

69 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010)

70 Perusopetuslaki 31 a § 4 mom. (642/2010)

71 Perusopetuslaki 40 § (642/2010), Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 § 1 mom. 30 kohta

72 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 24 § 1 mom. 25, 29 ja 30 kohta

73 Perusopetuslaki 40 § 1 mom. (642/2010)

74 Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (642/2010)

75 Perusopetuslaki 40 § 3 mom. (642/2010)

76 Perusopetuslaki 41 § 4 mom. (642/2010)

77 Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (642/2010)



Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö huoltajien kanssa. Yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajien suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetussa tuessa ja henkilökohtainen oppimisen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) ovat salassa pidettäviä asiakirjoja ja ne tulee säilyttää lukitussa tilassa. Alkuperäiset asiakirjat säilytetään 10 vuotta.

Salassa pidettäviä asiakirjoja ovat myös asiantuntijoiden yhteenvedot ja lausunnot.

5.3.4 Oppilashuollon ja turvallisuuden edistäminen paikallisessa opetussuunnitelmassa

Esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan kokonaisuutena ja myös oppilashuollon ja turvallisuuden edistämisen sekä kodin kanssa tehtävän yhteistyön osalta yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa⁷⁸. Opetussuunnitelman laatimisessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Opetussuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon kunnan muut lasten ja nuorten hyvinvointia ja turvallisuutta koskevat linjaukset.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kuvata oppilashuollon yhteistyön järjestäminen, sen rakenne, tavoitteet ja toimintatavat. Opetussuunnitelmassa kuvataan yhteisöllinen ja yksilöllinen tuki ja yhteistyö. Tällöin otetaan huomioon lapsen ikä ja sekä tuen tarve tilanteissa, joissa lapsen terve kasvu ja kehitys voi vaarantua. Opetussuunnitelman tulee sisältää hyvinvointia ja turvallisuutta edistävät, ongelmien ennaltaehkäisyä ja lapsen suojelua koskevat menettelytavat sekä kuvaus kouluyhteisön toiminnasta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Opetussuunnitelman tulee sisältää suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä⁷⁹.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kuvata:

1. *Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen, sen rakenne, tavoitteet ja toimintatavat*

- *esiopetuksen oppilashuollon palveluiden järjestäminen kunnassa, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken riippumatta esiopetuksen järjestämispaikasta*
- *oppilashuoltotyön organisointi*
- *oppilashuolto yhteisöllisenä toimintana ja osallisuuden vahvistaminen*
- *yhteistyö kodin, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön, oppilashuollon palvelujen asiantuntijoiden, muiden asiantuntijoiden ja paikallisten tukiverkoston kanssa*
- *oppilashuollollinen tuki sekä tarvittaessa yhteistyö lastensuojeluviranomaisten tai poliisin kanssa tilanteissa, joissa lapsen kasvu ja kehitys voi kasvuympäristössä olevien tekijöiden vuoksi vaarantua kasvu- ja oppimisympäristön terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen, seuranta ja arviointi esiopetuksessa*
- *oppilashuollon yleiset kirjaamiskäytännöt, yksittäistä lasta koskevan asian vireillepano ja käsittely*
- *oppilashuollollinen tuki esiopetuksen sekä lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kasvun ja kehityksen tukemisessa*
- *oppilashuollollinen tuki tehostetun ja erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen tukemisessa*
- *oppilashuollollinen tuki lapsen kehitykseen tai elämäntilanteisiin liittyvissä erilaisissa vaikeuksissa, esim. perheväkivalta, päihde- tai mielenterveysongelmat perheessä*
- *oppilashuollon yhteistyö esiopetuksen eri siirtymävaiheissa sekä yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa lapsen käyttäessä muita varhaiskasvatuspalveluja*
- *lapsen terveyden- tai sairauden hoitoon tarvittavan tuen ja seurannan järjestäminen*
- *tapaturmien ehkäiseminen, ensiapu, hoitoonohjaus ja seuranta*
- *ruokailun järjestäminen*
- *esiopetuksen kuljetusten turvallisuutta ja odotusaikojen järjestämistä ja turvallisuutta koskevat ohjeet*
- *esiopetuksen henkilöstön, lasten, huoltajien ja yhteistyökumppanien perehdyttäminen oppilashuollon järjestämistä koskevaan suunnitelmaan*
- *toimintaohjeiden päivittäminen, toteutumisen seuranta ja arviointi*

78 Perusopetuslaki 15§ 2 mom. (477/2003)

79 Perusopetuslaki 29§ 2 mom.

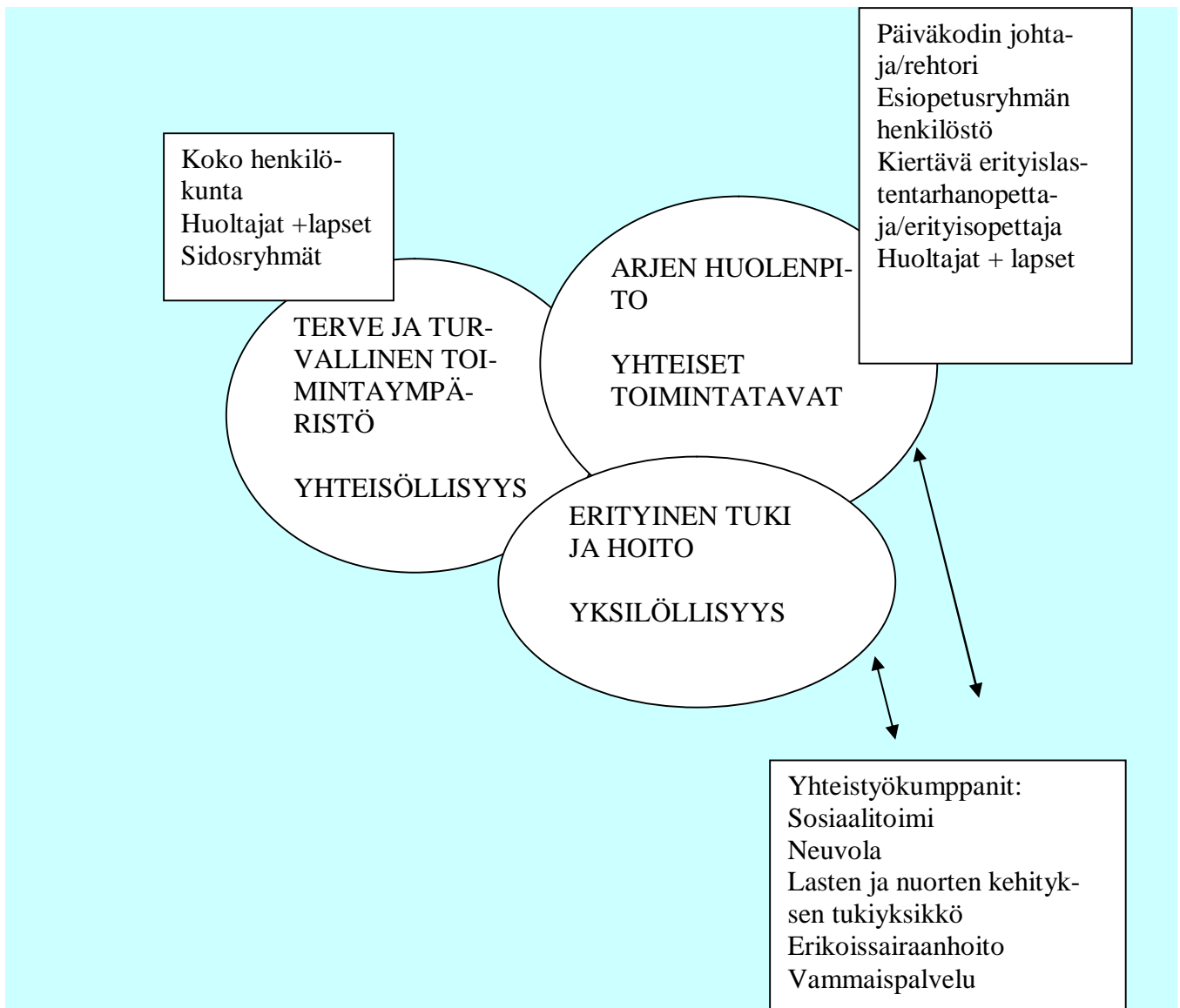


Oppilashuolenpito esiopetuksessa

Oppilashuolenpito esiopetuksessa tarkoittaa yhteistyössä tapahtuvaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kokonaisvaltaista tukemista, turvallisuutta ja hyvinvointia. Se koostuu terveestä, turvallisesta toimintaympäristöstä, arjen huolenpidosta sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja hoidosta. Turvallisessa toimintaympäristössä lapsen kanssa työskentelevät aikuiset ovat luoneet yhteiset toimintatavat, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Oppilashuolenpitoon kuuluu ennaltaehkäisevä työ, kriisityö, huolen puheeksi ottaminen sekä nopea ongelmiin puuttuminen. Se kuuluu kaikille kasvatus- ja opetusyhteisöissä työskenteleville henkilöille sekä oppilashuolenpidosta vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan osana jokaisen työntekijän perustyötä ja eri työntekijöillä on siinä erilaisia tehtäviä. Oppilashuolenpidosta ja sen toiminnan periaatteista tiedotetaan esioppilaille, huoltajille, henkilöstölle että yhteistyöverkostoille.

Esiopetuksen oppilashuolenpidon tavoite on lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja tasavertaisen kasvun ja oppimisen mahdollisuuksista huolehtiminen. Lapsen kehitykseen ja oppimiseen vaikuttavat ongelmat havaitaan ja niihin puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Oppilashuolenpito perustuu luottamukselliseen yhteistyöhön kotien, henkilöstön ja kaikkien lasta hoitavien/opettavien tahojen kanssa.



Esiopetuksen oppilashuolenpidon rakenne

Esiopetuksen oppilashuolenpito koostuu koko kaupungin, alueen, yksikön sekä yksittäisen lapsen oppilashuolenpidosta.

Moniammatillinen oppilashuolenpidon ohjausryhmä koordinoi ja kehittää oppilashuolenpitoa koko kaupungissa. Ryhmässä on mukana lasten palveluiden tulosalueen esimies, lasten ja nuorten kehityksen tukiyksikön psykologi, päivähoidon esimies, kiertävä erityislastentarhanopettaja, rehtori, kuraattori, terveysneuvonnan esimies, neuvolan ja koulun terveydenhoitajat, sosiaalityöntekijä ja liikunta- ja nuorisajohtaja. Ryhmän puheenjohtajana toimii koulutusjohtaja.

Alueellinen moniammatillinen yhteistyöryhmä (aluevarpu) kokoontuu kaksi kertaa toimintavuoden aikana. Työryhmän tehtävänä on suunnitella oppilashuolenpitoa alueella, pitää tilannekatsauksia, jakaa informaatiota, käsitellä ajankohtaisia ilmiöitä. Alueellisessa työryhmässä ovat mukana päiväkodinjohtajat, päivähoidon ohjaajat, kiertävä erityislastentarhanopettaja, terveydenhoitaja(t), lastensuojelun sosiaalityöntekijä, perhetyöntekijä, lasten ja nuorten tukiyksikön edustus sekä koulun edustus.

Päivähoidon esiopetuksessa oppilashuolenpidosta vastaa yksikön johtaja. Oppilashuolenpidon työtä tekevät yksikön henkilökunta, erityislastentarhanopettaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja. Oppilashuolenpito

tarkoittaa yksikön esiopetuksen pedagogista kehittämistä huomioiden lapsiryhmän tarpeet. Tarvittaessa mukaan voidaan kutsua myös muita asiantuntijoita.

Koulun esiopetuksessa oppilashuolenpitotyöstä vastaa koulun oppilashuoltoryhmä. Oppilashuoltoryhmän muodostavat koulun omat toimijat eli rehtori, opettaja, avustaja, erityisopettaja ja opinto-ohjaaja. Lisäksi työskentelyyn voivat osallistua oppilashuollon erityistyöntekijät kuten terveydenhoitaja, kuraattori, erityisopettaja.

Yksittäisen lapsen oppilashuolenpitotyö

Päivähoidon esiopetuksessa yksittäisen lapsen oppilashuolenpitotyö kuuluu opettajalle, lapsen kanssa työskentelevälle avustajalle, päiväkodin johtajalle, kiertävälle erityislastentarhanopettajalle sekä muille lapsiryhmässä työskenteleville aikuisille. Erillistä lupaa lapsen asian hoitamiseksi ei tarvita, koska asia kuuluu välittömästi heidän tehtäviinsä. Huoltajien lisäksi oppilashuolenpitoon voivat osallistua heidän suostumuksellaan neuvolan terveydenhoitaja, lääkäri, lasten- ja nuorten kehityksen tukiyksikön työntekijät, lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijä

Koulussa yksittäisen lapsen oppilashuolenpitoon kuuluvat asiat käsitellään oppilashuoltoryhmässä. Oppilashuolenpidon käsikirjassa kuvataan koulun oppilashuolenpitotyötä tarkemmin.

[Oppilashuolenpidon käsikirja](#)

Esiopetuksessa pyritään aina siihen, että yksittäisen lapsen asioita käsiteltäessä huoltajat ovat läsnä. Jos heillä ei ole siihen mahdollisuutta, huoltajia tiedotetaan asian käsittelystä ja käsittelyssä tehdyistä päätöksistä kirjallisesti. Jos huoltajilla on lastenvalvojan tai oikeuden vahvistama yhteishuoltajuus, lähtökohtana on, että molempia vanhempia tulee informoida lasta koskevista asioista.

Käsiteltäessä yksittäistä lasta koskevaa asiaa kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä mitä tietoja ja kenelle lapsesta on annettu. Kirjaamisen apuna voidaan käyttää lomaketta. Kirjaamista tarvitaan, jotta huoltajille sekä muille tahoille voidaan osoittaa, miten asia on pantu vireille ja käsitelty.

Lapselle tarjottava tuki ja ohjaus esiopetuksessa

Lapselle tarjottava tuki muodostuu laadukkaasta esiopetuksesta, tehostetusta tuesta sekä erityisestä tuesta. Esiopetuksen tukea ja ohjausta toteutetaan osana jokaisen työntekijän perustyötä ja eri työntekijöillä on siinä erilaisia tehtäviä.

Kiertävä erityislastentarhanopettaja /erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen arviointiin, tavoitteiden asettamiseen sekä opetuksen suunnitteluun yhdessä lapsen opettajan kanssa sekä osallistuu lasta koskeviin yhteistyöneuvotteluihin. Erityisopettaja antaa lisäksi puheopetusta koulun esioppilaille.

Terveydenhoitaja tekee lapselle 6-vuotistarkastuksen, jossa ajankohtaisia asioita ovat terveystarkastuksen lisäksi kouluvalmiuden arviointi ja rokotusohjelman toteutuminen. Neuvolakäynnillä huomioidaan myös mahdollisesti 4- ja 5-vuotistarkastuksissa esiin tulleiden huoltien ajankohtainen tilanne. Tarkastuksen yhteydessä terveydenhoitaja ja perhe yhteistyössä tekevät yhteenvedon neuvola-ajasta ja sopivat tiedonsiirrotta kouluterveydenhoitajalle. Huoltajat varaavat ajan 6-vuotistarkastukseen.

Lasten- ja nuorten kehityksen tukiyksikön puheterapeutti tukee ja ohjaa lapsen kielen- ja puheen kehitystä sekä arvioi lapsen kielellisiä taitoja. Puheterapeutti osallistuu tarvittaessa yhteistyöneuvotteluihin ja antaa ohjausta sekä neuvontaa huoltajille ja esiopetuksen henkilöstölle.

Lasten- ja nuorten kehityksen tukiyksikön toimintaterapeutti tukee ja ohjaa sekä arvioi lapsen motoriikan kehitystä, leikkitaitoja sekä lapsen oman toiminnan ohjausta. Toimintaterapeutti osallistuu tarvittaessa yhteistyöneuvotteluihin ja antaa ohjausta sekä neuvontaa huoltajille ja esiopetuksen henkilöstölle.

Lasten- ja nuorten kehityksen tukiyksikön muut työntekijät (psykologit, perheneuvoja, sosiaalityöntekijä) antavat ohjausta ja neuvontaa vanhemmille silloin, kun on huoli lapsen kasvusta, kehityksestä, oppimisesta tai huolenaiheet liittyvät vanhemmuuteen ja perheen ongelmatilanteisiin. Työntekijät osallistuvat tarvittaessa lasta koskeviin yhteisneuvotteluihin. Lisäksi psykologi arvioi lapsen kehitystä ja kouluvalmiutta. Oppilashuolenpidossa mukana olevat työntekijät voivat huoltajien kanssa asiasta sovittuaan kutsua tukiyksikön työntekijöitä yhteiseen neuvotteluun. Huoltajat voivat myös olla suoraan yhteydessä tukiyksikköön.

Lastensuojelu ja perhetyö auttavat perheitä silloin kun on huoli lapsen kasvusta, kehityksestä ja hyvinvoinnista sekä vanhemmuudesta. Jos esiopetushenkilöstöllä herää huoli lapsen ja/tai perheen elämäntilanteeseen liittyvistä asioista, otetaan asia ensin puheeksi huoltajien kanssa. Huoltajia tiedotetaan, mikäli asia vaatii lisäselvittelyä lastensuojelun työntekijän kanssa. Lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia lasten parissa työskenteleviä. Lastensuojelun asiantuntemus on esiopetuksen käytössä esim. puhelinkonsultaation muodossa.

[Käsikirja varhaiseen tukeen](#)

Oppilashuolenpidon tuen tasot

Tuen taso	Tavoite	Pedagoginen tuki	Yhteistyö kodin kanssa	Moniammatillinen tuki
Yleinen tuki	<ul style="list-style-type: none"> Esiopetuksen välittävä, huolehtiva ja myönteinen ilmapiiri Kaikkien lasten tarpeiden ja edellytysten huomiointi Lasten erilaisuuden kohtaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> Esiopetusryhmän aikuisten yhteistyö Esiopetusryhmän jakaminen lasten tarpeiden mukaan Pienryhmätyöskentely lapsen kanssa Lapsen kehityksen ja oppimisen seuranta ja arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> Avoin keskustelu Varhainen huolen puheeksi ottaminen tarvittaessa lapsen oman oppimissuunnitelman laatiminen yhteistyössä perheen kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> Esiopetusryhmän yhteistyö Erityislastentarhan-opettajan tuki Perusterveydenhuolto Lasten- ja nuorten kehityksen tukiyksikkö Sosiaalityö
Pedagoginen arvio + tehostetun tuen päätös (moniammatillinen ryhmä) + oppimissuunnitelma				
Tehostettu tuki	<ul style="list-style-type: none"> Lapsen yksilöllisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen Myönteisen minäkäsityksen tukeminen Onnistumisen kokemukset 	<ul style="list-style-type: none"> Taidon/ taitojen harjoittelu lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan Taitojen mukaiset tehtävät Kohdennettu opetus Erilaisten kuntouttavien menetelmien systemaattinen käyttö Yksilötyöskentely lapsen kanssa Lapsen kehityksen ja oppimisen seuranta ja arviointi Avustajan tuki 	<ul style="list-style-type: none"> Säännölliset keskustelut kodin kanssa Yhteistyö, opettajan, huoltajien ja moniammatillisten toimijoiden välillä tiivistyy Erityislastentarhanopettajan/erityisopettajan tuki 	<ul style="list-style-type: none"> Erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja Lasten- ja nuorten kehityksen tukiyksikkö Perusterveydenhuolto Erikoissairaanhoido Sosiaalityö
Pedagoginen selvitys (moniammatillinen ryhmä) + erityisen tuen päätös (koulutusjohtaja) + HOJKS				
Eriytynyt tuki	<ul style="list-style-type: none"> Lapsen kokonaisvaltaisen ja suunnitelmallisen kasvun ja oppimisen tukeminen Oppimisedellytysten edistäminen Itsetunnon ja oppimismotivaation vahvistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> Opetusmenetelmien ja oppimateriaalin muokkaaminen Yksilölliset tehtävät Avustajan tuki Kuntouttavien menetelmien systemaattinen ja säännöllinen käyttö Lapsen kehityksen ja oppimisen seuranta 	<ul style="list-style-type: none"> Yhteistyö kodin kanssa entisestään tiivistyy Lapsen kehittymisen ja oppimisen seuraaminen yhteistyössä Erityislastentarhanopettajan / erityisopettajan rooli vahvistuu 	<ul style="list-style-type: none"> Perusterveydenhuolto Lasten- ja nuorten kehityksen tukiyksikkö Erikoissairaanhoido Sosiaalityö

Esiopetuksen ruokailun järjestäminen

Ruokailun järjestämisessä huomioidaan lapsen osallisuus, ruokailun sosiaalinen ja virkistävä merkitys sekä tapakasvatuksen tavoitteet.

Kuljetukset

Mikkelin kaupungissa on tehty päätös matkakustannusten korvaamisesta lähimpään esiopetuyksikköön, jos matka on yli 3 kilometriä. Kuljetuksen odottaminen tapahtuu aina valvotusti. Matkojen turvallisuudesta huolehtii kuljettaja. Kuljettaja saattaa lapsen esiopetuyksikköön tai esiopetuksen/koulun henkilöstö on lapsia vastaanottamassa.

2. Toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa

Opetussuunnitelman yhteydessä määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Tätä osuutta voidaan kutsua kriisisuunnitelmaksi. Kriisisuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä tarvittavien viranomaisten kanssa ja otetaan huomioon muut uhka- ja vaaratilanteita sekä kriisitilanteita koskevat suunnitelmat ja ohjeistukset.

Opetussuunnitelmassa kuvataan:

- kriisitilanteiden ehkäisy ja niihin varautuminen
- yhteistyö ja keskinäinen työn- ja vastuunjako kriisitilanteisiin varauduttaessa sekä kriisitilanteissa
- pelastussuunnitelman ja muiden turvallisuusohjeiden yhteensovittaminen
- toimintaohjeet erilaisissa äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen, sisäisen ja ulkoisen tiedottamisen, esiopetuyksiköiden ja esiopetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet äkillisissä kriiseissä ja erilaisissa uhka- ja vaaratilanteissa
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen kriisisuunnitelmasta tiedottaminen, siihen perehdyttäminen ja toimintavalmiuksien harjoittelu
- kriisisuunnitelman päivitys ja arviointi.



Turvallisuus- ja pelastussuunnitelma on osa oppilashuoltoa. Siinä tulee olla päiväkotiki/koulu -kohtainen ohjeistus tapaturma- ja kriisitilanteista ja miten niissä toimitaan. Suunnitelmaa on päivitettävä säännöllisesti. Lisäksi henkilökunnan ensiapukoulutuksen tulee olla ajanmukaista.

Yksikön johtajan on huolehdittava riittävästä henkilökunnan määrästä, lapsiryhmän koon lakisääteisytydestä sekä yhdessä henkilökunnan kanssa turvallisista tiloista ja välineistä sekä sisällä että ulkona.

3. Suunnitelma lapsen suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista⁸⁰. Tässä otetaan huomioon sekä lasten keskinäiset että lasten ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet.

Suunnitelmassa kuvataan:

- kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- väkivallan ja aggressiivisen käyttäytymisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- toimintaohjeissa kuvataan asian käsittely yksilö-, ryhmä-, ja koko yhteisön tasolla, lapsen yksilöllinen tuki, tarvittava hoito ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että teon kohteena olevan osalta
- yhteydenottotavat kotiin ja yhteistyö huoltajan kanssa
- yhteistyö viranomaisten kanssa
- suunnitelmasta tiedottaminen ja esiopetuksen henkilöstön, lasten, huoltajien ja yhteistyökumppanien perehdyttäminen ohjeisiin
- suunnitelman päivittäminen, niiden toteutumisen seuranta sekä seurantaan liittyvä kirjaaminen ja arviointi.

⁸⁰ Perusopetuslaki 29 § 2 mom.



Esiopetusyksiköiden tulee laatia suunnitelma lapsen suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä valvoa sen noudattamista ja toteutumista.

6 Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityisen koulutustehtävän mukainen esiopetus, vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy

6.1 Saamenkieliset

Esiopetusta voidaan antaa jollakin kolmesta Suomessa puhuttavista saamen kielistä: inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame. Saamen kielellä annettavan esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Lisäksi saamenkielisen esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja erityisesti rohkaista käyttämään kieltä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista. Tavoitteena on myös lisätä lapsen valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä ja oppia saamen kieltä ja kielellä. Saamelaisalueen koulut ja päiväkodit ovat osa monikulttuurista yhteiskuntaa. Esiopetuksen tavoitteena on kasvattaa lasta monikielisyteen ja -kulttuurisuuteen sekä opettaa häntä kunnioittamaan alueensa kieltä ja kulttuureja. Tärkeää on painottaa saamelaisten yhteenkuuluvuutta alueen alkuperäiskansana yli rajojen. Esiopetuksen tulee vahvistaa ja edistää lasten saamelaista identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta. Lapselle tulee kasvatuksen ja opetuksen avulla antaa mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Opetuksen painoalueita ovat saamelainen kulttuuri, erityisesti joiku ja käsityöt, elinkeinot, elämäntapa ja paikallinen luonto. Kielellisen ja kulttuuriperinteen jatkumista tulee edistää yhteistyössä paikallisen yhteisön kanssa.

6.2 Romanikieliset

Romanilasten esiopetuksessa otetaan huomioon romanikulttuurista johtuvat erityistarpeet ja annetaan mahdollisuuksien mukaan romanikielen opetusta. Romanikielen opetuksen tarkoituksena on vahvistaa romanilapsen identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta sekä antaa hänelle mahdollisuus toimivaan kaksikieliseen kulttuuri-identiteettiin. Romanikielen opetuksen tavoitteet ovat tutustuttaa lasta leikin ja lorujen avulla romanikieleen, laajentaa sanavarastoa, edistää lausetajua ja rohkaista käyttämään omaa kieltä keskinäisessä kanssakäymisessä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista sekä kertoa romanikulttuurista, elämäntavasta, ammateista ja historiasta. Romanilasten tulee saada esiopetuksessa erityisesti opetusta suomen/ruotsin kielessä ja kädentaidoissa.

6.3 Viittomakieliset

Viittomakielisessä opetuksessa lasten kielitausta voi olla jokin seuraavista: viittomakieli äidinkielenä, ensikielenä tai toisena kielenä. Viittomakielinen esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Opetuksen kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut kytkeytyvät läheisesti lasten kielitaustaan, joka otetaan erityisesti huomioon laadittaessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa tai henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa. Lapselle tulee antaa kasvatuksen ja opetuksen myötä mahdollisuus omaksua viittomakielinen kulttuuriperintö. Viittomakielisen esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa viittomakielistä ilmaisu- ja lausetajua ja viittomavarastoa sekä rohkaista käyttämään kieltä ja näin lisätä lapsen valmiuksia toimia viittomakielisessä ympäristössä. Tavoitteena on myös tutustuttaa lapsi valtakulttuurin ja viittomakielisen kulttuurin eroihin, kuten äänimaailman ilmiöihin ja puhuttuun kieleen sekä tulkkipalvelun käyttöön. Esiopetuksen tavoitteet saavutetaan aikuisen ja lapsen välisessä viittomakielisessä vuorovaikutuksessa. Siinä otetaan huomioon, että lapsen kanssa viestitään pääasiallisesti visuaalisen kanavan kautta. Sekaryhmässä esiopetus toteutetaan siten, että viittomakielinen lapsi voi osallistua siihen mahdollisimman täysipainoisesti. Viittomakielisen opetuksen ja kasvatuksen turvaamiseksi voidaan käyttää tulkkia.



Mikkelissä päiväkotikielissä (yksityinen päiväkotikieli) on valmiudet ottaa vastaan kuulovammaisia lapsia. Henkilökunta on saanut viittomakielen koulutusta ja päiväkotiin on asennettu induktiosilmukka varusteineen. Päiväkodin sisätiloissa on huomioitu äänieristys.

Kuulovammaisten ja kielihäiriöisten lasten opetusta järjestetään myös Mikael-koulussa Mikkelissä.

6.4 Maahanmuuttajat

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetuksen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Esiopetukseen osallistuvia maahanmuuttajia erottaa toisistaan kieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika. Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lisäksi maahanmuuttajien opetuksella on erityistavoitteita, joihin pyritään paikallisten resurssien ja erilaisten ratkaisumallien rajoissa. Opetuksella tuetaan suomen/ruotsin kielen ja mikäli mahdollista myös lapsen äidinkielen kehittymistä sekä mahdollisuutta kasvaa kahteen kulttuuriin. Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät esiopetuksen arkipäivässä.

Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi saavuttaa perusopetuksen aikana mahdollisimman toimivan suomen/ruotsin kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla. Hyvän suomen/ruotsin kielen hallinnan keskeisinä edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja tavoitteinen oppiminen. Esiopetuksessa lapsella on mahdollisuus opiskella suomea/ruotsia sekä ohjauksessa että luonnollisissa viestintätilanteissa suomen/ruotsinkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielen käytön eri toimintoihin, kotouttavat suomalaiseen kulttuuriin ja vertailevat suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Tämä opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin. Lapsen äidinkielen opetuksen tavoitteet puolestaan ovat ajattelun kehittyminen, itsesäätö ja persoonallisuuden ehyt kasvu sekä kielenkäyttötaitojen vahvistuminen. Keskeisellä sijalla on lapsen ilmaisukielen ja -rohkeuden lisääntyminen sekä omien näkemysten ja mielipiteiden esittäminen. Kulttuuriryhmän mukaan joko kerrottu tai kirjoitettu satu- ja tarinaperinne ovat keskeistä aineistoa.

Oman kulttuurin tukemisen tavoitteena on, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Kulttuuria tukevan esiopetuksen päämääränä on omanarvontuntoinen, kulttuuristaan, taustastaan ja kielestään ylpeä, yhteiskuntaan integroitunut kaksikielinen ja -kulttuurinen aikuinen, joka kykenee siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapsilleen.



Eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten esiopetus järjestetään Mikkelissä tavallisimmin muun esiopetuksen yhteydessä. Esiopetus voidaan järjestää myös perusopetuksen valmistavana opetuksena tai esiopetuksen ja valmistavan opetuksen yhdistelmänä lasten yksilölliset kieleen ja kulttuuriin liittyvät tarpeet huomioiden.

Lasten oman identiteetin tukeminen ja vahvistaminen sekä äidinkielen kehityksen tukeminen tapahtuu yhteistyössä huoltajien kanssa. Kaksikielisyys rakentuu äidinkielen pohjalle. Huoltajille tulee jakaa tietoa äidinkielen merkityksestä suomen kielen oppimiseen ja rohkaista heitä oman äidinkielen puhumiseen.

Suomen kieltä lapsi oppii leikin ja toiminnan kautta vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Kielen ja kommunikaation kehityksen havainnointi, arviointi ja suunnitelmallinen tukeminen on tärkeää. Esiopetuksen oppimisympäristöä pyritään muokkaamaan toimintaa ja tiloja kuvittamalla, joka tukee lapsen suomen kielen oppimista. Lapsen omaa kulttuuria voidaan huomioida toiminnassa esim. pyytämällä lapsen huoltajia päiväkotiin tai kouluun kertomaan omasta kulttuuristaan. Monikulttuurisuuskasvatusta voidaan järjestää yhteistyössä eri tahojen, esim. Monikulttuurikeskus Mimosan kanssa.

Esiopetuksen aloituskeskustelussa käytetään tulkkia, jos huoltajat eivät osaa riittävästi suomen kieltä. Kesustelussa esiopetuksen käytänteiden ja sisältöjen lisäksi käydään läpi mm. perheen ja lapsen kulttuuria sekä uskontoa koskevat asiat. Viralliset tulkkipalvelut ovat maksullisia ja niiden tarpeellisuudesta ja tilaami-

sesta on neuvoteltava oman yksikön esimiehen kanssa. Tehostetun ja erityisen tuen piiriin kuuluvien lasten neuvotteluihin tulkkauksen järjestää neuvottelun koolle kutsuva taho.

Maahanmuuttajataustaisille lapsille tehdään tarvittaessa suomi toisena kielenä - opetuksen suunnitelma, joka voi sisältyä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Suunnitelmassa huomioidaan kaikki kielitaidon osa-alueet, joiden kehittymistä arvioidaan esiopetusvuoden aikana. Kielitaidon arviointia voivat tehdä opettajan lisäksi suomi toisena kielenä - opettaja ja erityislastentarhanopettaja, joskus tarvetta on myös puhe-terapeutin arvioinnille.

Valmistava esiopetus täydentää esiopetusta sekä suomen kielen kehittymistä. Valmistava opetus (900 h) on eheytettyä opetusta ja perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan. Valmistavasta esiopetuksesta vastaa suomi toisena kielenä - opettaja yhteistyössä esiopetuksen opettajan kanssa. Tavoitteena on tukea maahanmuuttajalasten kouluvalmiuksien kehittymistä.

Kiintiöpakolaisena Suomeen muuttaneiden perheiden asioita hoitaa Mikkelin maahanmuuttotoimisto. Maahanmuuttotoimiston työntekijät työskentelevät lasten huoltajien ja esiopetushenkilöstön tukena esiopetuksen alkuvaiheessa, jolloin perehdytetään huoltajat suomalaiseen esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen. He välittävät tulkkipalveluita ja järjestävät eri kulttuureihin liittyvää perehdytystä ja koulutusta henkilöstölle.

[Mamu-käsikirja](#)

6.5 Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Perusteiden lähtökohdat

Perusopetuslain 628/1998 7 §:n mukaan valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen, myös esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailman -katsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityisen maailmankatsomuksellisen koulutustehtävän mukainen opetus voi perustua esimerkiksi tiettyyn uskonnolliseen tai kulttuuriseen katsomukseen. Kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva opetus voi puolestaan olla johonkin tiettyyn pedagogiikkaan nojaavaa.

Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Tämän määräyksen lähtökohtana on perusopetuslain 3 §, jonka mukaan opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin kyseisessä laissa säädetään. Lisäksi lähtökohtina ovat valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta antaman asetuksen (1435/2001) 2-4 §:ssä määritellyt opetuksen valtakunnalliset tavoitteet ja asetuksen 5 § 1 momentissa määritellyt esiopetuksen erityiset tavoitteet sekä kyseisen asetuksen 3 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa oppilaalle annetaan myös opetuksen perustana olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Erityiseen tehtävään perustuvassa esiopetuksessa noudatettava opetussuunnitelma voi olla omaleimainen edellä mainittujen normien ja opetuksen järjestämisluvan määrittämällä tavalla.

Opetuksen järjestämisen lähtökohdat

Kasvatustieteellisen ja opetuksen tulee tukea perusopetuslaissa tarkoitetulle esiopetukselle valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja tuntijaosta antaman asetuksen 2-4 §:ssä määritellyjen valtakunnallisten tavoitteiden sekä lisäksi saman asetuksen 5 §:n 1 momentissa määritellyjen esiopetuksen erityisten tavoitteiden saavuttamista. Erityisen tehtävän mukainen maailmankatsomus tai erityinen kasvatustieteellinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen arvoissa, kasvatustavoitteissa, toiminta-ajatuksessa ja toimintakulttuurissa. Lisäksi erityinen kasvatustieteellinen tehtävä

voi ilmetä pedagogisina ratkaisuin, jotka konkretisoivat oppimiskäsitystä opetusjärjestelyjen ja -menetelmien sekä työtapojen ja oppimisympäristöjen avulla.

Toiminta, kasvatus ja opetus eivät voi kuitenkaan olla ristiriidassa esiopetukselle asetettujen yleisten kasvatustavoitteiden ja opetukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Ne eivät myöskään voi olla lähtökohdiltaan sellaisia, että ne pyrkivät vaikuttamaan siihen, että esiopetuksessa oleva lapsi sitoutuu kyseiseen maailmankatsomukseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen tai kasvatustavoitteiden järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustavoliseen näkemykseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen.

Esiopetuksen opetussuunnitelmassa tulee kuvata opetuksen perustana olevat yleiset ja erityiseen maailmankatsomukseen perustuvat arvot, erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatustavoliseen järjestelmään perustuva toiminta-ajatus, kasvatustavoitteet ja toimintakulttuuri sekä kasvatustavoliset lähtökohdat ja pedagogiset ratkaisut (erityiseen kasvatustavoliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa) ja niiden näkyminen esiopetuksen toiminnassa.

Erityiseen maailmankatsomukseen perustuva esiopetus

Erityisen maailmankatsomukselliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä. Esiopetukseen sisällytetty maailmankatsomuksellinen aines ei saa olla tavoitteiltaan ja sisällöiltään ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyn esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa. Esiopetuksen yleisiä tavoitteita täydentävän katsomuksellisen aineksen tulee käydä selkeästi ilmi esiopetuksen järjestäjän opetussuunnitelmasta.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen maailmankatsomukselliset lähtökohdat ja painotukset.

Erityiseen kasvatustavoliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Erityiseen kasvatustavoliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä. Esiopetuksessa erityinen kasvatustavolinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen erilaisina pedagogisina ratkaisuin, joissa korostuu ihmisen kehittyminen taiteen ja käytännön toiminnan myötä tai läpäisyperiaatteella aineksena, joka täydentää opetussuunnitelman perusteissa ilmaistuja tavoitteita ja esiopetuksen keskeisiä sisältöalueita niitä muuttamatta. Esiopetukseen sisällytetty aines ei saa olla tavoitteiltaan, sisällöiltään tai toteuttamistavaltaan ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyn esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa. Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä selkeästi ilmi erityiseen kasvatustavoliseen tehtävään perustuva opetus ja yleisiä tavoitteita täydentävä aines.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen kasvatustavoliset ja pedagogiset lähtökohdat.

6.6 Vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy

Esiopetuksen järjestäminen on mahdollista perustaa erilaisille pedagogisille ratkaisuille, joissa korostuu kieli. Tällaisia ovat esimerkiksi vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy. Näitä ratkaisuja käytettäessä on erityisen tärkeää, että lapsen huoltaja saa riittävästi tietoa käytettävästä toimintafilosofiasta ja opetuksen erityistavoitteista. Esiopetuksen opetuskielestä on säädetty perusopetuslaissa.

Esiopetuksen opetuskielillä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden. Yleistavoitteiden lisäksi tällaisessa esiopetuksessa pyritään erityistavoitteisiin. Suppeimmillaan tavoitteena on herättää lapsen mielenkiinto kieltä kohtaan. Laajimmillaan pyritään luomaan lapselle valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Etätavoitteena voi tällöin olla, että lapsi pystyy perusopetukseen siirryttyään opiskelemaan sekä esiopetuksen opetuskielillä että kyseisellä muulla kielellä. Jos ryhmässä on kielelliseltä taustaltaan erilaisia lapsia, heidän kielelliset tavoitteensaakin ovat erilaiset. Niiden saavuttamista tuetaan tarvittaessa opetusta eriyttämällä. Mitä laajempaa muun kielen käyttö esiopetuksessa on, sitä suurempia vaatimuksia se asettaa oppimisympäristölle.

7 Arviointi

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja mahdollisessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan opettajan ja huoltajien sekä mahdollisesti myös lapsen kanssa käytävissä säännöllisissä keskusteluissa. Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, mikä tukee erityisesti lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Arvioinnissa painotetaan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymistä pikemmin kuin vain tavoitteiden saavuttamista. Esiopetuksen päätteeksi voidaan antaa osallistumistodistus. Todistusta voidaan täydentää kuvaamalla järjestettyä esiopetusta.



Lapsen itsearviointi

Esiopetuksen tärkeänä tavoitteena on oppimaan oppimisen taitojen kehittäminen. Näitä taitoja ovat mm. itsesäätely, itseohjautuvuus ja oma-aloitteisuus sekä itsetuntemuksen lisääminen. Lapsen itsearviointia harjoitellaan esiopetusvuoden aikana keskustelemalla lapsen kanssa ja kiinnittämällä huomio lapsen omaan toimintaan. Esiopetusikäisen lapsen itsearviointitaidot vaihtelevat vielä paljon. Arviointitaitoihin vaikuttavat mm. lapsen sanavarasto ja kyky ilmaista itseään kielellisesti.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman liitteenä on itsearviointi - lomake, jonka avulla voidaan myös ohjata lasta itsearviointiin.

Lapsen kehittymisen ja oppimisen seuranta sekä arviointi

Lapsen kehityksen ja oppimisen arvioinnin pohjana on lapsihavainnointi. Arviointi on oleellinen osa kaikkea toimintaa ja oppimista. Se vaikuttaa lapsen minäkuvaan, itsetuntoon ja kehitykseen. Siksi arvioinnin tulee olla rakentavaa. Esiopetuksessa arvioidaan ensisijaisesti kasvu- ja oppimisprosessin edistymistä. Arvioinnin painopiste on lapsen vahuuksissa ja tapahtuu suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Lapsi tarvitsee välitöntä, konkreettista palautetta eli arviointia tässä ja nyt.

Arviointiin osallistuvat kasvattajat, opettajat ja huoltajat sekä lapset yksilöinä ja ryhmänä.

Lapsen edistymistä ja kehitystä voidaan seurata erilaisten kysely-, havainnointi- ja arviointi - lomakkeiden avulla.

Esiopetuksesta annetaan osallistumistodistus, jossa on mahdollista kuvata järjestettyä esiopetusta.

Esiopetuksen yleinen arviointi

Esiopetuksen arviointi perustuu opetussuunnitelmaan kirjattuihin tavoitteisiin. Arvioinnin tulee olla säännöllistä ja jatkuvaa.

Arvioinnin kohteina ovat:

- toiminnan arvot
- tavoitteet ja sisällöt
- käytännön toiminta ja menetelmät
- oppimisympäristö
- työyhteisön toimivuus
- toiminnan toteuttaminen lapsiryhmän/yksittäisen lapsen kannalta
- yhteistyö perheen ja muiden tahojen kanssa

8 Esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen

8.1 Opetussuunnitelman laatimisen järjestelyt

Opetussuunnitelman perusteet on normi, joka toimii kansallisena kehyksenä opetussuunnitelman laadinnalle. Paikallisissa opetussuunnitelmissa tarkennetaan perusteissa määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä ja niiden pohjalta luodaan toiminnallisia kokonaisuuksia. Opetussuunnitelma tulee siis laatia perusteiden pohjalta, ja sen lisäksi siinä otetaan huomioon kunnan omaleimaisuus sekä muut kunnassa tehdyt lapsia ja nuoria koskevat päätökset. Esiopetuksen opetussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä ilmi myös päiväkodin tai koulun toimintaympäristö ja sen antamat mahdollisuudet sekä kuvaus opetuksen toteuttamisesta. Opetussuunnitelman tulee ohjata opettajan suunnittelua ja toimia hänen työvälineenään.

Opetussuunnitelma voidaan laatia kuntakohtaisena, alueittaisena tai päiväkotitai koulukohtaisena sen mukaan, kuin opetuksen järjestäjä päättää. Mikäli kunnassa toimii yksityisiä esiopetuksen toteuttajia, joilta kunta ostaa esiopetuspalvelut, on päätettävä myös näiden opetussuunnitelman laatimisesta ja hyväksymisestä. On pyrittävä siihen, että mahdollisimman moni opetusta toteuttava henkilö osallistuisi opetussuunnitelman laadintaan, jotta sitoutuminen sen noudattamiseen varmistuisi. Myös lasten huoltajien on voitava vaikuttaa työhön varsinkin opetussuunnitelman kasvatustavoitteita suunniteltaessa. Käytännön järjestelyistä määrätään vuosittain laadittavassa perusopetuksen 9 §:n mukaisessa suunnitelmassa.



Opetussuunnitelman tarkoitus on toimia opettajan työvälineenä tukien ja ohjaten hänen suunnitteluaan. Se toimii myös huoltajille ja muille tahoille esiopetusta kuvaavana yhteistyövälineenä.

Mikkelin kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma on tehty yhteistyössä Mikkelin sosiaali- ja terveystoimen sekä perusopetuksen kanssa. Työryhmiin on kuulunut eri alojen asiantuntijoita. Esiopetusta antavat opettajat osallistuivat opetussuunnitelman laadintaan yhteisten tapaamisten muodossa.

Esiopetussuunnitelmaa ja niihin liittyviä käytänteitä arvioidaan säännöllisesti. Arvioinnista vastaa Mikkelin kaupungin esiopetustyöryhmä.

Päivähoidon jokainen esiopetusta antava yksikkö laatii lukuvuosittain oman esiopetuksen lukuvuosisuunnitelman, mikä toimitetaan päivähoidon esimiehelle 30.9 mennessä. Lukuvuoden lopulla esiopetuksen toteutumista arvioidaan. Arviointilomake palautetaan päivähoidon esimiehelle 31.5. mennessä.

Sivistystoimen puolella esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma sisältyy koulun lukuvuosisuunnitelmaan, joka toimitetaan koulutusjohtajalle hyväksyttäväksi. Myös sivistystoimen esiopetusyksiköissä voi tämän lisäksi olla omat lukuvuosittaiset opetussuunnitelmansa.

8.2 Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee ilmetä seuraavat seikat sen mukaan, kuin opetuksen järjestäminen edellyttää

- 1. esiopetuksen toiminta-ajatus*
- 2. esiopetuksen oppimisympäristön kuvaus*
- 3. esiopetuksen mahdolliset painotukset*
- 4. esiopetuksessa noudatettavat täsmennetyt kasvatus- ja oppimistavoitteet*
- 5. esiopetuksen pedagoginen toteuttaminen*
- 6. kasvun ja oppimisen tuki ja tukimuodot luvuissa 4 ja 5 täsmennettyjen ohjeiden mukaisesti*
- 7. eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten esiopetuksen järjestäminen*
- 8. yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa*
- 9. yhteistyö esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön kesken*
- 10. yhteistyö muiden toimijoiden kanssa*

- 11. esiopetuksen järjestäminen yhdistetyissä ryhmissä, esimerkiksi 3-6-vuotiaat päivähoidossa tai esiopetus yhdysluokissa perusopetuksen kanssa*
- 12. lapsen kehittymisen ja oppimisen seuranta sekä arviointi*
- 13. esiopetukseen osallistumisesta annettava todistus*
- 14. toiminnan toteutumisen jatkuva arviointi*